

Hind 40 mrk.

Sõjaasjanduse ajakiri

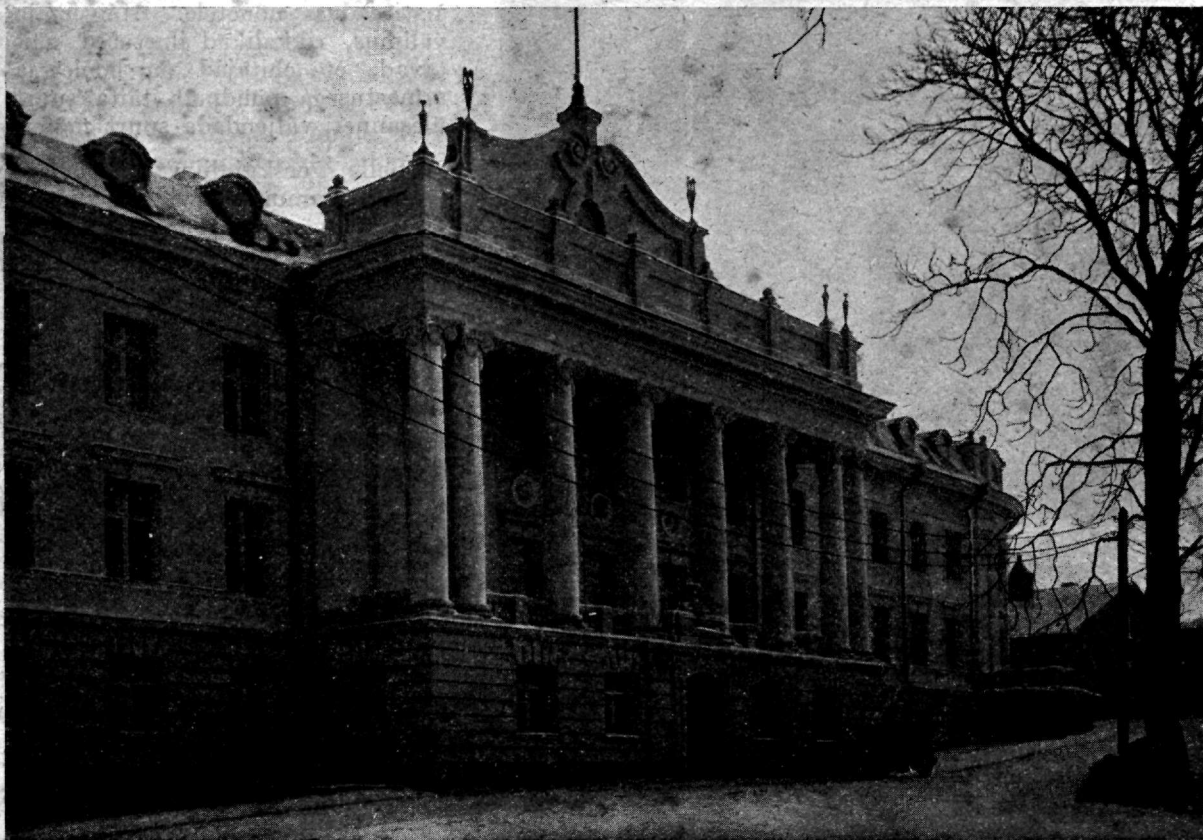
SÕDUR

№ 50/51.

Laupäeval, 12. detsembril 1925.

VII aastakäik.

TALLINNA SÕJAVÄE HAIGEMAJA.

UUE HOONE PIDULIKU AVAMISE PUHUL 12. DETSEMBRIL 1925.

OSA FASSAADIST.

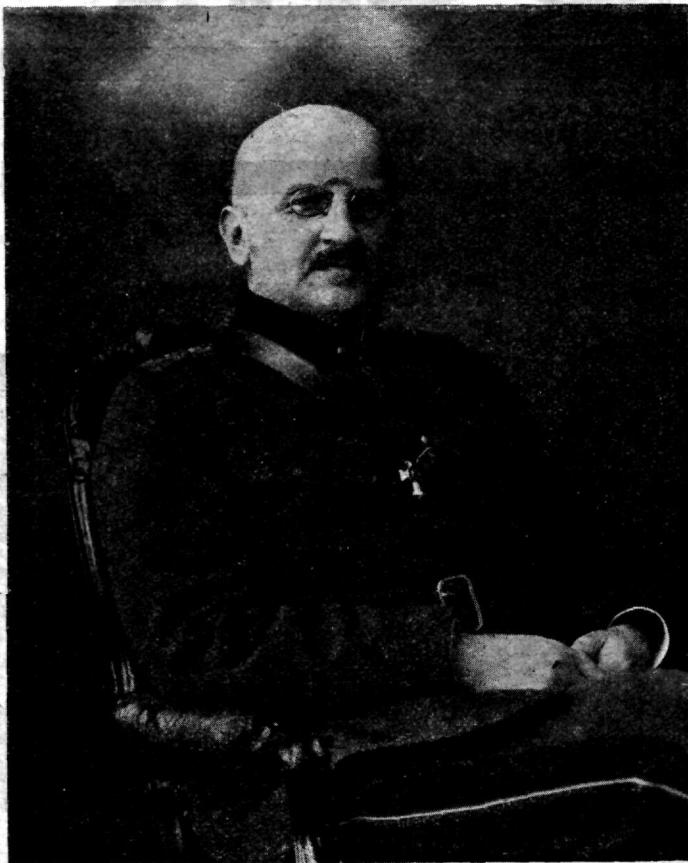
Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Uus tänav 10.

Kõnetraat: Sõjaväe 163.

Tallinna Sõjaväe Haigemaja avamise puhul

12. detsembril 1925.

Täna meie väikene kodumaa avab pidulikult uuesti ehitatud ja ajanõuetele vastavalt sisse seatud haigemaja.

*Sõjaväe Tervishoiu Valitsuse ülem
sanitar kindral-major A. Lossmann.*

Meil on õigus täna uhke olla, sest avatav sõjaväe haigemaja kui suuruse nii siseseadepoolt on kaugel ees meil seni tuntuist. See on suurim kingitus haiguste all kannatajatele.

Meie riik ja rahvas ei ole selle suurejoonelise haigemaja ehitanud ja häätegevusele asunud suurest küllusest, nagu suured ja rikkad rahvad, vaid siin avaldub tõsine kultuur, mis peitub rahvas ja riigis. Ühtlasi avaldub siin rahva suur teguvõime ja edasipüüd.

Isikud, kelle initsiatiivil on alus pandud sellele Eesti rahva kultuuri monumendile, Tallinna Sõjaväe Haigemajale, võivad end lugeda suurte õpetajate häädeks õpilasteks, sest neile võlgneme otsekohe, et oleme saavutanud haigemaja, mis vastab nüüdisaja arstiteaduse nõuetele. Haigemaja välimus, rikkalikud ilustused näitavad, et ehitajad on hoole ja armastusega püüdnud täita suurt ülesannet, väljendada suurt mõtet.

Selle eeskujuliku haigemaja järele on ammu tarvidust tuntud kui sõjaväe nii tsiviil arstide keskel, sest oli tarvis haigemaja, kus noored arstid võiks saada täiendust kliinikuliste teadmiste alal.

Nüüd avatav haigemaja annab soovijatele arstidele selleks soodsad võimalused.

Lõpuks ei saa väljendamata jätta suurt rõõmu, et meie tänastel pidustustel külalistena viibivad meie liitlase Läti ja hää naabri Leedu sõjaväe tervishoiu valitsuse esitajad.

Meie, sõjaväe vanema põlve arste, tervitame Läti ja Leedu esitajates ühtlasi endisi kaastõitlejaid ühises Alma mater'is.

A. Poppen.

Tallinna sõjaväe haigemaja ülemarst san. kol.-lt. O. Liiki kõne haigemaja pidulikul avamisel 12. XII. 1925.

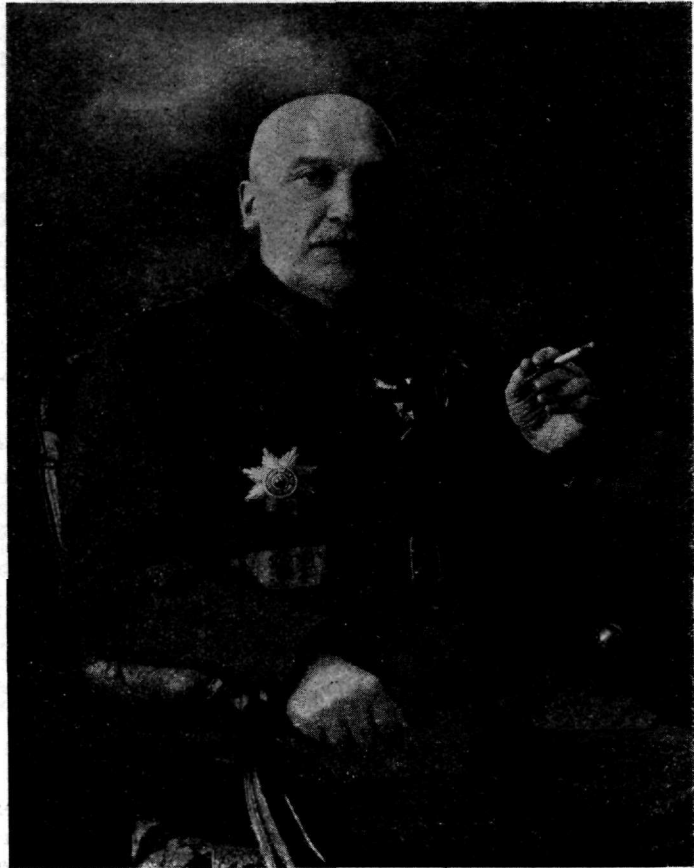
Juba esimestel iseseisvuse päevadel, kui tuli noorel riigil sõjariistus oma olemasolu kaitsta, tundus haigemajade puudus pealinnas, eriti terav puudus ruumidest, kus oleks võidud aja ja teaduse kohaselt isamaa poegi ravitseda,

kes oma kallima varanduse — tervise — ohverdasiid vaenuväljal rahvusriigi iseseisvuse saavutamiseks ja rippumatuse kindlustamiseks. Ilmariigilt, kelle lagunemise tulemusena meile avanes võimalus ise oma riiklist elu korral-

dama hakata aastasadu kestnud survest vabastunud rahva tahte järele, pärisime pealinnas ravila hooned, mis revolutsiooni keerus idasse pagenud massidelt rüüstatud ja millelt okupandid võtsid, mida üldse võtta võis. Hooned olid ehitatud kas 18. sajangu teisel poolel või 19. sajangu algul, või ilmasõja aegsed ajutised parakid. Siin kohal, kus praegu uue hoone avamisel viibime, oli maja — vabadussõja-aegne haavajaoskond — mis ehitatud oli 1772 aastal. Maja kallal oli ajahammas 1½ saja aastate kestel oma töö põhjalikult teostanud: hoone ei suutnud peavarju vihma eest ega kaitset tuule ja külma vastu pakkuda, rääkimata mugavusest ja hõlbustustest, mida nõuab tagajärjerikkaks ravitsemiseks praeguse aja arstiteadus. Vabadussõja ajal olid haigemajal kasutada veel ajutiselt ruumid, millest tuli loobuda pärast võidukat sõda, kuid siis rahuajal, kuigi haigete arv kahanes, andis veel teravamalt tunda kohaste ruumide puudus. Otsiti teid tekkinud küsimuse lahendamiseks uue hoone juureehitamises. Uue püstitamise tuli aasta astalt edasi lükata — aineliste resursside puudumisel. Õnneks, viimaks, riigi soodsama majanduslise konjunktuuri kujunemisel, kui ehitust oli juba küllalt kaalutud Tervishoiu Valitsuse ülemalt ja haigemajalt, saabus moment, kus Sõjaminister — tänu tema energiale — võis asuda uue haigemaja ehitamises reaalsemale alusele. Krediid rahvaesituselt lubatud, projekt Var. Val. Kort. ja Ehituse osakonna arhitekt Vladovskylt arstide nõuete järele kokku seatud, kõigist vormaalsustest õnnelikult üle saadud, asus 1923 aasta mai-kuus Anderson ja Co, kellele uue hoone tegelik ehitus võistluspakkumisel läks, vana, Katariina II aegse hoone lammutamisele, et uuele hoonetele, mida praegu avame, ruumi vabastada.

Ehitamine kestis kaks aastat, kuni tänapäevani ja peame praegu toonitama, et hoone sisseseade viimistlus siiski peab jääma tulevikku. Hoone üldmahutus on 28.000 kantmeetrit ja ta sisaldab eneses ligi 200 mitmekesisest ruumi. Ehitus on põhjapoolt kolmekordne, lõunast kahekordne, mis tingitud maapinna kallakust. Peale mainitud kordade on veel keldri- ja mansardkord, millest viimane peasjalikult personaali korterite mahutamiseks, kuna keldrikord

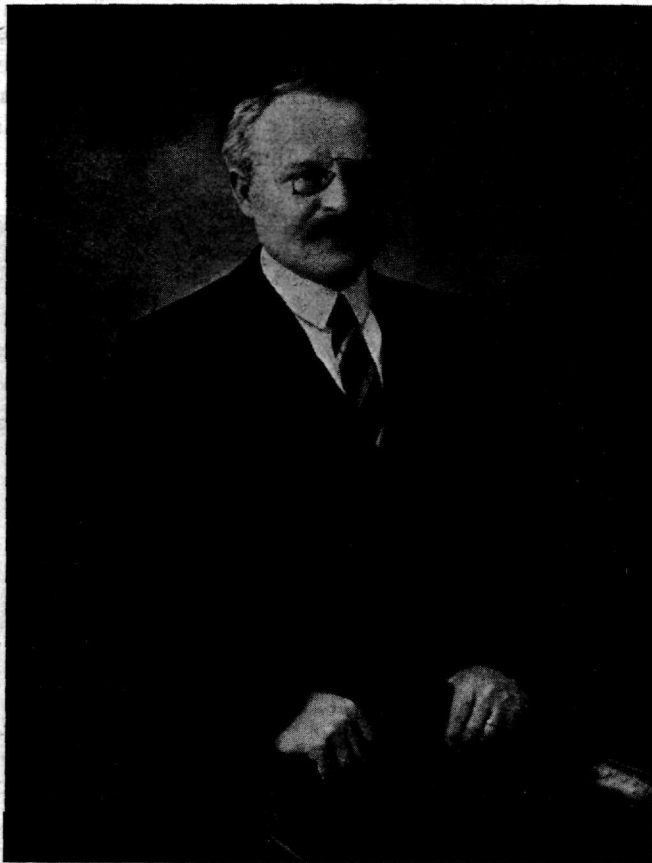
keskkütte ja õhuvahetuse abinõude ärapaigutamiseks ja mitmesugusteks hoiuruumideks. Hoone on harilikul ajal määratud 180 haigele, haigepalatis 2—35 inimesele ette nähtud. Erakordsetel aegadel võiks hoonesse kuni 300 ja rohkem haiget ära mahutada.

*Sanitar kindral-majoor
prof. V. Zoega-Manteuffel*

S/v. Haigemaja konsultant — projekti kokkuseadmisest elavalt osa võtnud ja andnud sisseseadeks kasulikke näpunäiteid.

Igale haigele on palatis kuni 30 kantmeetrit õhku. Peale palatite on vestibüül, koridorid, majanduslised ja erilised arstimistoad ja muud haigemajale tarvilikud ruumid. Hoone on määratud haava-, silma- ja kõrva-, kurgu-, nina- ning osalt sisehaigete jaoks. Haigete ravitsemiseks on hoonesse ehitatud arstiteaduse ja tehnika uuematele saavutustele vastavalt: 1) kaks suurt operatsioonisaali — aseptiline ja septiline — ühes sterilisatsiooni, sidumise- ja uinutustubadega, 2) röntgeni diagnostiline ja teraapiline kabinett moodsamate nõuete kohaselt, näiteks, röntgen on operatsioonitoaga trochoskoobiga ühenduses, nii et kirurg lõikuslaual võib igat oma noa liigutust

Prof. L. Puusepp
S.v. haigemaja konsultant.

kokkukõlastada röntgenoskoobiliste andmetega, kuna elav inimene temale lähipaistvana esineb, 3) elektriterapöitiline kabinett diathermia, kõrgustikupäikese, Kromayeri lambi, multostaadi, d'Arsonvale'i, valgustusvanni ja muude vahenditega, 4) hüdroterapöitiline kabinett mitmesuguste vihmete, vannide ja kümbelühenditega, 5) ortopeediline kabinett, mis tarbekorral võib auditooriumiks olla, 6) eriooperatsiooni saal ühes ettevalmistus-, sidumis- ja oftalmoskopeerimistubadega silmahaigetele ja 7) veel kõrva-, kurgu- ja nina- ning sisehaiguste eriarstide kabinetid. Helioterapiaks — päikesega arstimiseks — erirõud.

Küte, vesivarustus ja õhuvahetus on kesksüsteemilised, õhuvahetus sünnib kõigis haigete ruumides ühe tunni ja lõikussaalides koguni poole tunni jooksul. Peale hariliku vesivarustuse on hoones eraldi tuleõnnetuste puhuks eriline veevärk. Ruumidevahelise ühenduse pidamise hõlbustamiseks on tihe telefonivõrk, mis linna ja sõjaväe kesksüsteemidega ühenduses haigemaja kesksüsteemi kaudu. Haigete transporteerimiseks ühelt korralt teisele ühes voodi ja saatjaga on elektritõstetool, teine lift on majanduslike ühenduse pidamiseks üksikute majakordade vahel. Jätiste hävitamiseks on igas jaoskonnas erilised krematsiooni ahjud. Mis puutub hoone maksaminekusse, võin mainida ainult ümmargusi arvusid: korpus 50.000.000 marka, keskküte 4.250.000 marka, ventilatsioon 1.700.000 marka, vesivarustus 3.230.000 marka, valgustus 2.135.000 marka, tõstetoolid 1.685.000 marka, kokku 63.000.000 marka. Peale selle kabinettide erisiseseaded, näiteks sterilisaator ja digistooriumid lõikustoas 2.500.000 marka, röntgeni aparaat 1.085.000 marka, veega arstimise kabinett 1.000.000 marka, majanduslike inventari uuendus 600.000 marka. Kõik kokku 68.185.000 marka. Kui paar miljoni veel sisseseadetäiendamiseks välja anda, siis saame tõesti Eestis eeskujuliku haigemaaja, mis praeguse aja teaduslikele tasapinnale vastab ja mis mitte ainult oma korpusega, vaid ka sisseseadetega ei karda võistlust Euroopa parimate ravitusasutustega. On ammu möödunud ajad, kus arvati, et sõjaväeline haigemaja on mõni teisejärgu asutus, kus ei tarvitse olla head sisseseadet, laheda ruumi ega osavat personaali. Sõjavägi on riigi kaitse, kus teenivad parimad rahvapojad, kes verd valades oma elu valmis igapäev ohverdama, kus isamaa huvid seda nõuavad. Seepärast olgu neile ka väärline ravila, kus kaotatud tervist võivad parandada haavatud ja haiged, teades, et siin haigemajas on võimaldatud neile ravitsemine, nagu seda lubab praeguse aja arstiteadus.

Tallinna Sõjaväe haigemaja sisseseadet ülevaade.

Elektriterapöitiline kabinett.

Kabinetis on: 1) elavhõbeda lamp, nõnda nimetatud kõrgustiku päike, mis annab palju ultraviolettkiiri, mida rohkesti sisaldab päikese valgus mägistikus. Mainitud kiired mõjuvad parandavalt kopsu ja muusse

tiisikusse. Aparaat asendab päikest, mida kahjuks meie maal mitte palju ei ole. 2) Kromayeri lamp, mis põhimõtteliselt sarnaneb kõrgustikupäikesele, kuid tarvitatakse peaaesjalikult nahahaiguste arstimiseks. 3) Multostaat — elektrivooludega närvi ja lihaste haiguste arstimiseks, näiteks (halvatused). 4) Diathermi, mille

parandav mõju põhjened elektrivoolude suuna erakordselt kiirel muutumisel (kuni 1.000.000 korda sekundis). Seda tarvitatakse juhtumistel, kus vaja soojusega mõjuda inimese organismi siseorganistesse elunditesse ja osadesse, näiteks liigendite, lihaste, närvide, veresoonte ja teiste haigustused. 5) Kunstlikud valgusvannid, mida suure eduga kasutatakse mitmesuguste sise- ja närvihaiguste juures, kus teised ravitsemisviisid sagedasti tagajärgi ei anna.

Hüdroterapöitiline instituut

on meie väikese riigi haigemajas suureks üllatuseks. Seni puudub sarnane asutus koguni meie ülikooli linnas — Tallinnast rääkimata. Instituut on õige täielik oma siseseadelt ja arstimisvahenditelt. Siin on Charcot dush, mis võimaldab erilise kompressori abil vee rõhumist kuni 3—4 atmosfäärini, vihma-dushid, shotidushid oma vee vahelduva temperatuuriga, ring- või manteldushid, erilised aurudushid ja uduvihmed; süsihappe- ja mitmesuguste ekstraktide kümbelused, iste- ja üldvannid. Veega-arstimisinsti-tuudis on sellega võimaldatud meie sõjaväele mitme-suguste ainetevahetuse, närvide, lihaste, vigastustaga-järgede ja paljude muude siseorganist hädade ravimine ja kaotatud tervise restauratsioon, mida seni vasta-vate vahendite puudumisel paljud juba meeltheites oodanud.

Tallinna sõjaväe haigemaja röntgeni kabinetti

on ostetud Koch ja Sterzeli firmalt uus aparaat, mis konstruktsioonilt üks parimatest ja ületab seni Eestis tarvitusel olevad aparaadid. Sellega avaneb võimalus haigemajal rahuldada kõiki ülesandeid, mida arsti-teadus praegusel ajal nõuab röntgenoloogialt haiguste ja vigastuste diagnoosimise ja ravimise alal. Sõja-väelisel arstiteadusel on veel oma erinõuded, mida kabinetti korraldamisel silmas peetud. Väljakirurgia tähtsamaid ülesandeid on kuulide ja mürskude-kil-dude organismist kõrvaldamine, mis sagedasti ilma R.-kiirteta võimata, kuna röntgeniga võib kuuli asu-kohta sügavamaiski keha osades täpsuseni ära näi-data. Operatsiooni ajal võib kuul veel edasi nihkuda ja löikushaav ei oleks küllalt tabav ja vastav. Sellase soovimata nähtuse ärahoidmiseks on erilised lõikus-lauad, mille abil arst iga silmapilk võib kuuli ja oma nuga näha, nii et — tänu röntgenile — kirurg nagu opereeriks mitte keha sügavuses, vaid pinnal. Sar-nane laud on uues haigemajas ehitatud kõige uuemate tehnika saavutuste kohaselt. Et sõjaväe haigemajas töö erakordselt võib suurendada, näiteks, noorte vastu-võtmisel, mobilisatsiooni ja sõja puhul, siis on seda arvesse võttes tsentralisatsiooni põhimõtte kabinetti juhtimises läbi viidud. Kõik osad on telefoni, kõne-torude ja signaalkelladega ühendatud. Ka pildista-mise tuba on erinõuetele vastavalt ehitatud. Uus kabinetti võimaldab kiiret töötamist ja maksimaalset produktiivsust vähesel personaaliga.

Haava jaoskond.

Haava jaoskond asub uues Tallinna Sv. haigemajas 3-mal korral; koosneb 13 haigetoast, igas toas 4—30 voodit, nii et üldine voodite arv ulatab kuni 100-ni. Hädakorral võiks aga mahutada kuni 150 haiget jaos-konda. Haigete toad on avarad — küllalt valged ja hästi ventileeritud. Haigetele on tarvitamiseks kõr-valruumidena üks suur söögi, suitsetamise ja koosviibi-mise tuba mitte lamavate haigete jaoks. Selle toa kõr-val on söökide soendamiseks köök ja selles lift, millega toidud ülestõstetakse. Koridori otstes asuvad 2 vee-klosetti avarate pesemisruumidega.

Eraldi ruumid on ettenähtud valveõdedele ja põe-tajatele. Haigete vannitamiseks on 2 tuba, igas toas 3 vanni. Ühes nendest tubadest saavad haiged järje-

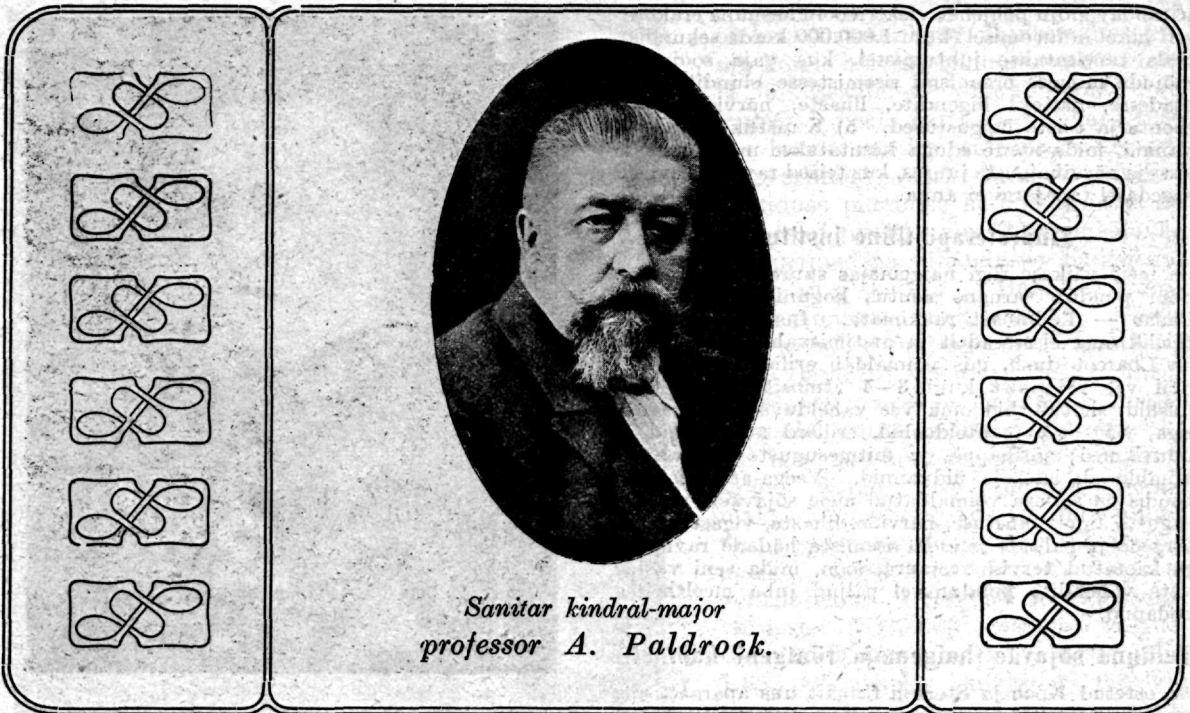
Tallinna Sõjaväe Haigemaja ülemarst
san. kol.-leitn. Oskar Liik.

San. kolonell-leitn. Oskar Liik, sündinud 25. jaanuaril 1886 a. Kärklas, Hiiumaal; üldhariduse saanud Kärkla vabriku koolis, Haapsalu linnakoolis, Tartus H. Treffneri eragümnaasiumis, eksternina küpsuse eksami sooritanud Tartus 1906 a. kevadel, 1907—1912 Tartu ülikoolis, 1913—1914 Täpal ja Tallinnas arstiks, ilmasõjas väerinnal algusest kuni lõpuni diviisi laatsareti ja rügementides, 1.I.18—5.IV.18 Eesti rahvuslises väes diviisi laatsareti vanemaks ordinaatoriks, Vabadussõja algusest Tallinna sv. haigemajas, kus kuni 5.I.19. vanemaks ordinaatoriks, 5.I.19—5.IV.19. ajuti-seks ülemarstiks ja ülemarsti abiks, 5.IV.19. ülemarstiks.

Au- ja mälestusmärgid: I liigi II järgu Vabadus-rist, vabastussõja mälestusmärk, Prantsuse Medaille d'honneur en Vermeil, Vene Stanislaus ja Anna III ja II järk.

korralisi vanne — teises toas vannitatakse haigeid enne lõikust.

Täitsa eraldatud teistest ruumidest, maja kesk-mises tiivas, on operatsiooni jaoskond, tiiva keskkohal asub valge koridor, sellest vasakul pool on 2 operatsiooni saali ja nende vahel sterilisatsiooni ruum. Esimene saal, määratud septilistide operatsioonide jaoks, on varusta-tud kuuma ja steriliseeritud veega käepesemise jaoks ja Röntgeni trochakopiga, viimasega võib lõikuse ajal valges ruumis näha kehaosade ja võõraskehade Röntgeni pilti. Saal on vastavalt valgustatud, tema põhjapoolne sein ja lagi on klaasist. Koridori otsas vasakul pool on aseptiline lõikustuba, samuti varus-tatud kuuma ja steriliseeritud veega, klaas seinaga ja laega — ja viie parabol-reflektori lambiga — mis võimaldavad opereerida ilma varjuta. Nende mõle-mate lõikusruumide vahel asub sterilisatsiooni tuba järgmise siseseadega: suur autoklaav sterilisaator, side materjali ja pesu steriliseerimiseks; 2 arstiriistade

Sanitar kindral-major
professor A. Paldrock.

sterilisaatorit, mis asuvad vaheseintes ja võimaldavad riistade üleandmist akende kaudu igasse lõikusetuppa. Sterilisaatoris, mis on määratud aseptiliste lõikuste jaoks — on veel võimalik steriliseerida siidi, kummist arstimise abinõusid ja kausse. Samas toas on sisseade vee destilleerimiseks steriliseerimiseks ja soola lahundi (füsioloogilise) valmistamiseks.

Paremal pool koridorist asub sidumistuba käepesemise nõudega ja ahjuga (krematooriumiga), kus tarvitamiseks kõlbmatu sidematerjal ära põletatakse. Sidumise toa kõrval asub ruum, kus haigeid lõikusele ette valmistatakse ja narkotiseeritakse. Viimane ruum selles osakonnas on juba enamalt nimetatud vannituba, kus lõikusele määratud haigeid vannitatakse.

Dr. O. L.

Kaitseväe staabi 8. aastapäeva pühitsemine 6. dets. 1925.

5. detsembril aastapäeva puhul korraldatavast banketist, mille kogunud staabi ohvitserkond ja külalisi, võtsid auvõorastena osa Riigivanem härra J. Jaakson ja sõjaminister kindral J. Soots. Pidukõnega esines Kaitseväe staabi ülem kindral J. Tõrvand, kes kokkuvõtlikult selgitas neid suuri ja vastutusrikkaid ülesandeid, mis Kaitseväe staabil täita. Tänu staabi koosseisu tahtmisele oma ülesannet kõige paremini täita on ületatud raskused ja töö on andnud rahuldavaid tagajärgi. Rahva ja valitsuse toetus on seni saanud meie kaitseväe tööd. Usub, et ka tulevikus saab töötatud parema tahtmisega meie kaitseväe eduks.

Riigivanem toonitas omas kõnes, et meie nüüdsel sõjaväel Vabariigi nooruse tõttu ei saa olla suurt minevikku, kuid see lühikeseeajaline minevik on hiilgav. Meie Vabadussõjas tuli sõdida ja õpetada. Eesti ohvitserkond ja sõjaväge juhtiv staap sai mõlema ülesandega hiilgavalt toime: meie saavutasime võidu ja omandasime suurearvulise väljaõpetatud sõjaväe. Meie sõjaväe hiilgav minevik kohustab meid väsimata tööle kodusõjale ettevalmistusel.

Meie sõjaväe õpetamisel olime seni sunnitud kasutama endiselt Vene sõjaväelt omandatud teadmisi ja traditsioone, kuid on märgata püüdu luua omapärast ja läheneda sellel alal Lääne-Euroopa kultuurrahvaste sõjavägedele.

Härra Riigivanem tunnustab Kaitseväe staabi seni tehtud suurt tööd, konstateerib hääleleel hädad

ja loomulikk vahetõrja ohvitseri ja sõduri vahel meie kaitseväes ning soovib õnne ja edu 8. aastapäeval.

Sõjaminister kindral J. Soots kui esimene staabi ülem peatas omas kõnes üksikasjalikult meie sõjaväe loomise algpäevil 1917/1918.

Viihides algusest tänaseni väikeste vaheaegadega Eesti sõjaväe kõrgemal juhtimisel on temal võimalus olnud jälgida üksikasjalisemalt meie sõjaväe loomist ja arengut. Andmeid, mis kindral juba ennem ette toonud üldajakirjanduses ja „Sõduris“, valgustas tema nüüd staabi 1925 a. pidupäeval elavalt ja huvitavalt. Muutuvad ajad ja ühes sellega inimesed...

Mereväe juhataja meriväe-kapten Salza tõi esile huvitavaid üksikasju eestlaste mereväe tegevusest 13. aastasaja algul. Ajaloosse on märgitud üksikud merelahingud, kus osa võtsid üle 300 eestlaste sõjalaeva (kõneleja kriipsutab alla sõna „sõjalaeva“). On andmeid, et nimetatud 300 sõjalaeva hukkamisel mõne kuu pärast uuesti 200 sõjalaeva võitlusse saadeti. Kapten Salza arvates oli sarnaste suurte merejõudude loomine ja juhtimine võimalik hää üldstaabi (sõjavägede staabi) olemasolul. Tõstes klaasi praeguse Eesti kaitseväe staabi auks paneb ette austada mõttes muistset unustusse vajunud staapi.

Kaitseväe staapi tervitasid 8. aastapäeva puhul palju asutusi ja isikuid, nende hulgas Läti saadik Seskis, Läti sõjaväe esitaja Töpfers, siseminister Einbund, diviiside ülemad, kaitseliidu ülem ja teisi.

6. detsembril õhtul oli Ohvitseride keskkasiinos traditsiooniline aastapäeva ball.

1904.

1922—1925.

Peterburi Sv. Arstiteaduse Akadeemia üliõpilased (vasakult paremale) Nagevicius Leedu, Lossmann Eesti ja Snikers Läti. Kui oma maade Üliõpilaste Seltside esimehed kohtavad sageli ja unistavad oma kodumaade paremast tulevikust.

Needsamad Riias Balti riikide Tervishoiu kongressil oma maade esitajad ja Sõjaväe Tervishoiu Valitsuste Ülemad. 12. detsembril 1925 kõik kolm sanitaär kindralid ning uuesti koos suurema Sõjaväe Haigemaja avamisel.

Sõjategevus Marokkos.

VI.

Prantslaste poolt oktoobri kestel Wergha (Ouerga) jõe keskjooksul ja Kifane'st põhja sihis ette võetud operatsioonide kirjelduses („Sõdur“ Nr. 45 s. a.) oli öeldud, et need operatsioonid käesoleval aastal, saabunud vihmase aastaaja tõttu, viimased on. Nii see oli. Pärast nimetatud operatsioone on rindel peaaegu täielik vaikus valitsenud. Vähemalt pole prantslased midagi sõjaliselt tähtsat ette võtnud. Mis kabiilidesse puutub, siis võtavad nad, et Prantslasi ärevil hoida, aegajalt väikesi ootamatuid lööke ette. Tuleb konstateerida, et pärast pool aastat kestnud võitlusi prantslased ja hispaanlased pole Abd-el-Krimi sõjaliselt lõõnud. Kui viimane aprillis sel aastal prantslaste vastu sõjalist tegevust alustas, hinnati ta väge 20.000 mehe peale. Mässuliste suguharude juurevoolu tõttu kasvasid ta jõud hiljem kuni 100.000 meheni. Praegu olevat temal Prantsuse andmeil 60.000 meest. Seega oleks Abd-el-Krim praegu ligi kaks korda tugevam kui kevadel, mil ta võitlust algas. Ka ei ole ta kõiki neid jõude prantslaste vastu tarvitanud. Peasjalikult on Abd-el-Krim prantslaste vastu mässuliste suguharude

poolt saadud abivägedega sõda pidanud. Sõjariistu ja laskemoona sai ta rikkalikult varemates võitlustes hispaanlaste vastu, ning esimestes lahingutes prantslastega. Ka muud allikad ei näi tal, hoolimata blokaadist, suletud olevat. Muude tarbeainetega varustamise kindlustavate puudustega harjunud kabiilide imevähesed nõuded.

Abd-el-Krimi „pealinna“ Ajdiri vallutamine oli ainult moraalse tähtsusega ja sedagi palju vähem kui hispaanlased ja prantslased esialgul arvasid. On ju Ajdir tõeliselt ainult pärismaalaste küla. Varustuse tagavarad olid sealt juba varakult mägedesse evakueeritud, nii et hispaanlased, kui nad pärast pikki võitlusi „pealinna“ vallutasid, sealt ainult tühjad varemed eest leidsid.

Mässulistest suguharudest on prantslastel korda läinud ainult pooled jälle oma võimu alla tagasi saada. Kuid vähemast prantslaste nõrkust avaldavast tundemärgist on küllalt, et mässu tulukest jälle lõkkele süüdata. Nii tungiti kallale Kifanest põhjapool asuvate Gueznaja suguharude poolt Prantsuse ratsaväele, kes oktoobri lõpus varustamise raskuse

tõttu rinde ida osas veidi tagasi oli sunnitud tõmbuma. Ainult raskeis võitlusis ja suuremate kaotustega läks prantslastel korda endile mässulistest tee läbi murda. Et piiriraiionides asuvate suguharude poolehoidu võita, jääb prantslastel veel palju teha, seda enam, et Abd-el-Krimi propaganda, mille peale ta, nagu kogemused näidanud meister, suure mõjuga on. Nüüd, kus prantslased enam edasi ei tungi, on nad, Abd-el-Krimist eeskujul võttes, poliitilisele propagandale pärismaalaste keskel suuremat tähelepanu hakanud pühendama. Senini olid nad, kindlad oma arvulises ja tehnilises ülekaalus, nimetatud võitlusviisile vähe tähelepanu jaganud.

Näilisest sõjariistade rahust hoolimata seab saabuv tali prantslastele Marokkos rasked nõuded ette. Viimast on nad sunnitud ka ise tunnistama. On nad ju Abd el-Krimi vastu 7 diviisi, s. o. pea-aegu 100.000 meest jätnud, kes ilmasõjas maksvusele pääsenud positsioonide põhimõtteil sügavusse liigendatud kaitsekorda üles on seatud. Selle kaitsevõrgu abil loodavad prantslased mässulise liikumise laiendamist tagamaale ära hoida. Sarnase suure väehulga hoidmine talvel positsioonide oludes nõuab määratud organiseerimise töid. Ka hea teede võrgu ehitamine rinde taha, kuna samal ajal vägede jäämine vallutatud raionidesse alati täiesti võimalik pole, nõuab määratud materjalide ja tööjõudude kulu. Kõik tuleb kohale vedada, maa ise ei anna midagi. Enam-vähem elamiseks kõlbulikud ehitused on aga tarvilikud, et vägede meeleolu ülal hoida. Värviliste vägede nõuded pole aga, kabiilidega võrreldes, mugavuse suhtes sugugi väikesed. „La France Militaire“ 10. okt. s. a. kirjutab: „Meie alshiirlastel on seks juba küllalt tsivilisatsiooniga kokkupuutumist olnud, et nende nõudeid neile muidu sünnipäralt lähedaste kabiilide omadega võiks võrrelda. Isegi senegaalased esitavad, eriti kui nad kord Euroopas on olnud, suuri nõudeid. Prantsuse pärismaalaste väeosadel puudub see sitkus,

olukorrale kohanevus ja imeväärne kehaline vastupidavus, mis omane kabiilidele, kes, aastasadu puudusi kannatades, erilisel vähenõudlikuks on muutunud, kes puudusi üldse ei näi tundvat“. See pärismaalaste füüsilisel ja psüühilisel üleolek pole end mitte üksinda võitlustes prantslastega, vaid ka värviliste väeosadega tunda andnud. Ka haiguste tõttu rivist lahkunud valgete prantslaste hulk on äärmiselt suur. „La France Militaire“ 24. nov. s. a. kirjeldab elamise tingimusi rindel järgmiselt: „Nii olene meie siis halbade ilmade tõttu sunnitud seisma jääma passiivseks kaitseks. Halvad ilmad teevad talikorteris seismise meie vägedele väga raskeks. See tähendab viimastele väsimust, haigusi, pärismaalaste ja võraste väeosades väejooksu, liikumiseks raskel maastikul, mis vastasele aga väga soodus, vooridele kallaletungimisi. Vastane tarvitab iga juhust, et meid närveerida, kasutab talist halba aega, mis temale tähtsuseta, et oma kihutustööd suurendada, teda intensiivsemaks muuta, tagasi saada suguharud, kes meie pealetungi seisumajäämise tõttu kahtlema on lõõnud, oma vastupanu punkte kindlustada, uusi kontingente luua, meeleolu tõsta, oma mõju suurendada, mis meie eduka pealetungi tõttu kord juba kokku oli varisemas... Loodame, et suudame vastu pidada eelseisva talve jooksul, mil meie pärismaalaste ja väljamaalaste väeosad, pärast seda kui 21 Euroopa pataljoni kodumaale tagasi saadetud, üksinda kohale jäävad talvet möödasaatma, — mitte nii nagu rahulikud Prantsuse kodanikud arvavad — köetud kasarmutes, vaid samasugustes jäätanud ja mudastes kaevikuis nagu see Verduni all oli, väikeste telkide all 1000—1500 mtr. kõrgusel, puudulikult varustatult, mitte „puhates“, vaid kannatades, rohkem veel kui suvel sirocco aastaajal“.

Juhtumisel kui kevadel tõjategevus uuesti peaks algama, on Abd el-Krimil küllalt jõude käepärast, et vastastele südiit vastu astuda. V. K.

Soome sõjavägi ja rahvas.

Meie hõimlaste, soomlaste, juures on vahekord sõjaväe ja rahva vahel juba pikemat aega paljugi soovida jättev. Selle puhul võtab sõna „Sana ja Miekkas“ Nr. 20 — 1925. jäägrimajor Heikki Nurmio artiklis „Kui kaua suhtub rahvas sõjaväe vastu eitavalt?“ Lugupeetud autor kirjutab kokkuvõtetult järgmist.

See arvustus või võitlus, mida aastate jooksul sõjaväe küsimuse ümber peetud, on olnud rahva poolt eestkätt pealetungiv ja süüdistav, ning selle võitluse tulipunktiks on osutunud lõpuks sõjaväe puhastamise küsimus, milleks rahvaesitus otsekohese tõuke andis ja mida nüüd tegelikult ja kava järgi teostataksegi.

Uuendustöö, mis aasta tagasi sõjaväes alustati, oleks pidanud õigustama töörahu, ning arvustusel oleks tulnud tulemusi ära oodata. Sellevastu kestavad aga pealetungimised ja arvustused sõjaväe vastu edasi, mis annab põhjust, artikli autori arvamise järgi, seda küsimust vähe revideerimise alla võtta.

Ka kõige parema eesmärgiga ette võetud rünnakud sõjaväes olevate väärnähtuste kõrvaldamiseks on ikkagi viinud üksikute juhuste paljastamiseks, kuid teiselt poolt on ainult sõjaväe puremise rõõmus ette toodud neid väikesi vigu, kuritegevusi ja eksimisi, kuni tähtsuseta joominguhusteni, mis üksikutes väeosades ette tulnud.

Nüüsgust arvustust tuleb sõjaväe skandaliseerimiseks nimetada, ning sellel on olnud omad järeledud. See on kõigutanud sõjaväe autoriteeti ja muutnud sõjaväe ebarahvuslikuks, on heitnud tema peale paha varju, teinud ta kõikide poolt puretavaks, mis aga ei

oleks sündinud siis, kui puhastustöö põhiaated ja muud suured küsimused oleks võetud asjaliku arutuse alla.

Kas nõnda talitades teisi tulemusi oleks saavutatud, seda on raske ütelda, arvab autor, kuid nimetatud asjaolu on kahtlemata üheks põhjuseks, et nüüdsed sõjaväe vastu sihitud arvustused sageli on põhjustatud ainult taltsutamatu puremisihast.

Teiseks süüks on sõjaväes endas ilmsiks tulnud puudused ja nõrkused, millele parandamiseks töötatakse nüüd kõige jõuga.

Kolmandamaks põhjuseks on see tõsiasi, et suur osa rahvast juba algusest peale halva pilguga sõjaväe peale vaatas, ning tahab teda, kas täielikult ära kaotada, või järjest vähendada. Ja seal poolt kasutatakse täpselt kõik võimalused sõjaväe mahategevaks arvustamiseks.

Lõputulemus on aga see, et sõjavägi ikka jätkuvalt tihedate pealetungide ja puremiste objektiks on, niisama avalikkudel lehe veergudel, kui ka omavahelistel kõnelustel. On moodi läinud arvustades sõjaväe ainult vigu, paha ja saamatust näha. Sõjaväe arvustades tarvitatakse eri mõõdupuud, võrreldes teiste asutustega ja üldse kodanikkudega, ning sõjaväele esitatakse niisuguseid nõudmisi, mida nõudja ei mõtlegi esitada iseendale ja kogu ühiskonnale.

On näiteks, sõjaväelased sunnitud kurjategija tabamisel relva tarvitama, siis tõuseb kogu sõjaväe kui ametkonna vastu marutorm ja asi kantakse arupärimisena Eduskunta, kus nõutakse maksvate määruste muutmist. Kui aga politsei siin ehk seal mõne piirituse-

vedaja maha laseb, siis vaikib seltskond, ega tõsta oma häält. Kuid ometi on mõlemil juhusel talitatud maksvate määruste järgi. Teise näitena toob autor asjaolu, et praegune aastane teenistuse aeg sõjaväes on liiga lühike. Kui küsimus on koolist, siis saadakse aru, et aastaga midagi põhjapanevat saavutada ei saa, vaid selleks kulub mitmevõrra rohkem aega ja selle tagajärjel pikendatakse kooliaega, ning raha selleks määratakse nurisemata. Kui tuleb küsimusse aga sõjavägi, siis on jutt hoopis teine ning sõjaväes tahtakse teenistuse aega sedavõrd lühendada, et see oma kasvatustlike ülesandeid üldse ei suudaks täita. Soomel ei olle raha selleks, et võiks noori mehi aasta kestvusel maakaitseteks ettevalmistada. Ainult harva leidub õiglasemat arusaamist sõjaväest.

Seejuures esitab rahvas aga sõjaväele määratud nõudmisi. Nende nõudmiste järgi peaks sõjavägi täielikult kasvatustlik asutus olema, kus isegi seda parandada tuleks, mida kodud ja koolid tegemata jätnud. Sõjaväe juhtide kohta esitatakse lugematult mitmesuguseid nõudmisi, kuid kui kõiki neid nõudmisi kokku korjata siis osutub vääramata, et niisugust isikut, kes omaks kõiki neid omadusi — üldse ei leidu.

Paranduste teostamisele sõjaväes on nõnda suured nõudmised üles seatud, et ükski asutus neid täita ei suuda. Näiteks: nõutakse, et sõjavägi end ise puhastagu kõlvatumast ainest, mille juures muu seas nõudmine on, et sõjavägi olgu nõnda puhastatud, et seal mitte ainustki keeluseaduse vastu eksijat ei leidu, kuid, ütleb autor, rahvas ise jätkab laialdaselt joovastavate jookide tarvitamist, milleks esitab statistilisi andmeid.

Sõjaväe vastane meeleolu on isegi tema sõprade peale oma rõhuvat mõju avaldanud, isegi sealpool ollakse arvamisel, et ohvitserkond on sedavõrd moraalset langenu, et see ise omal jõul enam tõusta ei suuda. Kuid see on juba liig. ütleb autor, ja sõjaväe arvustus on väljakannatamatuks muutunud.

Ilma, et eitada sõjaväe arvustust, on viimasel siiski õigus nõuda õiglust ja et sõjaväe vaenlaste peale tung valitsevaks ei kujune. Sõjaväel on õigus rahvalt

abi ja toetust nõuda, sest nüüdisaja sõjad on rahva sõjad ja nüüdisaja sõjaväed rahvuslikud sõjaväed. Ühe isiku pärast ei või kogu asutust hukka mõista.

Süüdistus ohvitserkonna moraalse languse vastu on ebaõige. On unustatud, et ohvitseride puuduse tõttu üks mees mitme mehe töö teeb ja selle tõttu liialt kurnatud on. Asi oleks hoopis teine, kui kompaniis oleks 4 ohvitseri, nagu see peab olema, kuid praegu on sageli ainult 1 ohvitser.

On samuti unustatud, et eriti nooremate ohvitseride palgad sedavõrd väikesed on, et peaaegu võimata neil mõelda on kontserdi ja teatri või kirjanduse hankimise peale.

Kui tunned ohvitserkonna suurt arenemise ja teaduse taht, ning püüet edasi jõuda ja tõsta sõjaväe hääd korda, siis on raske näha, et teda alaliselt süüdistatakse ja maha surutakse. Ning selle tagajärjel töötab praegugi suur osa ohvitseri, et asuda uutele aladele eraelus, kuna nad ei suuda teenida asutuses, mida järjest mustatakse.

Autor ei eita, et sõjaväes, nagu teiseski asutuses omad puudused on. Joomist on ette tulnud, kuid selle üle on selge sõnaga kõneldud käsurakirjades. Kadeti-koolis on viisiks juba avamiskõnes meele tuletada, et kõiki, kes kooli joovastavaid jooke toovad ja neid seal tarvitavad, armuta koolist jäädavalt välja heidetakse. Et ohvitserkonnaski nõrka ollust leidub, seda salata ei saa, kuid teiselt poolt on seal energilisi, töökaid ja ohvrimeelseid vähemalt sama palju, kui ükskõik mis-suguses teises asutuses.

Lõpuks küsib autor, kui kaua tahetakse silmad kinni pigistada sõjaväe tähtsuse suhtes, ning kui kaua mõeldakse teda arvustada ja pureda, samuti, kui kaua kannatab sõjavägi niisugust puremist. Millal tuleb selge pööre ja rahvas sõjaväge pooldama hakkab, sest praegune rahva suhtumine ei või ometi igavesti kesta. Mis puutub väljaspool sõjaväe tema sõprade poolt antavasse toetusse, siis loodab autor, et ühis-konna paremate jõududega ühestöötades samm astu-takse sõjaväe rahvapärastamiseks. A. Rocks.

Tankide ja soomusautode kasutamine Otepää manöövritel.

Vastuseks P. O—le „Sõdur“ Nr. 49.

Vastates artikli „Tankide ja soomusautode kasutamine Otepää manöövritel“ päale, katsub härra P. O. mõned minu järeldustest ümber lükata. Kuivõrd need katsed kaaluvad on, näitavad alljärgnevad read. Nii näiteks leiab autor kasulikuma olevat tankide kompaniid soomusrongide divisjoni kaitse all, kes ise jalgväe kaitset vajab, paar kilomeetrit eelpool oma jalgväe asuvasse Puka jaama saata, kus ta ootamata vaenlase tule alla sattus. Vaenlasega oli kontakt ja iga silmapilk võis kokkupõrget oodata. Tanke ei oleks võinud mitte rongiga omast jalgväest ette saata, vaid need oleks pidanud jalgväe piirkonnas maha laaditama. Et tank on jalgväe relv ja nad koos töötama peavad, pole minu saladus, vaid kõigile tuntud aksiom. Edasi tõendab P. O., et soomusautod olla Valgast isegi väga hilja väljasaadetud. Nad oleks pidanud juba eelmise päeva õhtul välja saadetama, et kohalejõudes „mõni nael soola-leiba omavahel ära jagada“ ja üksteisega tutvuneda. Kell 4.15 väljasõites tuli soomusautodel 5 tundi jalgväe kohalejõudmist oodata ja kui nad veel eelmise päeva õhtul oleks välja sõitnud, vaevalt oleks neil siis soola-leiba vahetamiseks jatkanud.

Minu järelduses, et jalg- ja ratsaväe üksused enam-vähem hästi tankide ja soomusautode toetust ära-kasutasid, leiab P. O. andmete lahkuminekut. Ka siin eksib lugupeetud P. O. Tõenduseks olgu järgmine näide: Tankide kompanii ülem saab diviisist paar

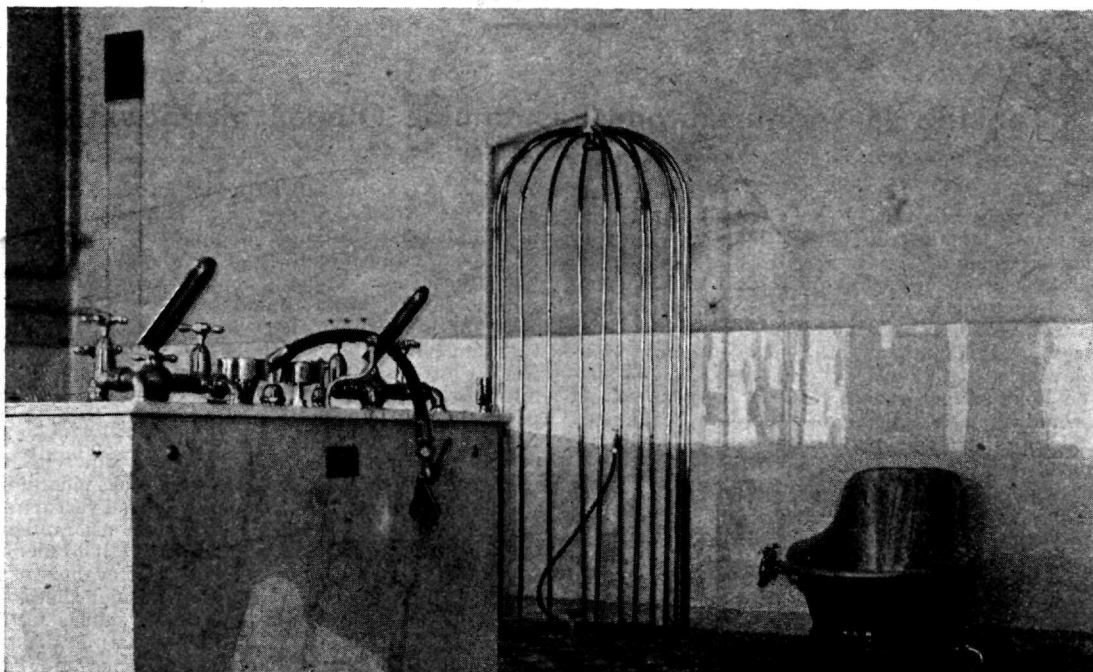
tundi enne tegevuse algust käsu, ilmuda N. rügemendi käsutusse. Kompanii ülem asub kohe käsu täitmisele ja jõuab kõige suurema jõupingutuse juures mõnikümme minutit enne tegevuse algust N. rügemendi ülemale käsutusse. Viimane määrab kompanii N. pataljoni toetuseks, kuhu tankid tegevuse alguseks jõuavad. Pataljoni ülem, kelle käsutusse tankid ootamatult ilmusid, saadab nad isegi ilma luureta, rääkimata teistest ettevalmistustest, tegevusse, näidates ainult liikumise suuna (vähematekski ettevalmistustöödeks pole tal aega). Tankid tormavad välja. Neile järgneb N. kompanii, kelle ülem olukorrale vastavalt kõik tankide saavutused ära kasutab, kuid siin selgub, et tankidele on vale suun antud ja löök oleks pidanud teises suunas sündima, kus vaenlase tuuevad vastupaneku punktid asusid. Tankidele vale suuna määramises ei saa mitte süüdistada rügemendi ega pataljoni ülemaid, sest nendel puudus aeg igasugusteks ettevalmistusteks tankide löögiks. Kõige vähem võib siin süüdistada kompanii ülemat, kes ebaõnnestunud suunas tankide saavutusi olukorrale vastavalt osavasti ära kasutas. Kui nüüd sellest järeldus teha, et ebaõnnestunud tankide kasutamises on süüdi hiline korralduse saamine, kuid N. kompanii ülem kasutas tankide abi hästi ära, ei saa kuidagi otsusele tulla, et andmed järeldusega vastolus oleksid. Toodud näidete analoogiline juhus oli Aakre oja juures 20-dal septembril.

San.-kolonel H. Leesment
Naiste jaoskonna juhataja.

San.-kolonel M. Jervan
Sõjaväe Tervishoiu Valitsuse Ülema abi.

T. S. H. veega arstimise kabinett.

*Sanitar-major A. Stamm.
Hcava jaoskonna juhataja.*

*Sanitar-kolonel A. Poppen.
Silma jaoskonna juhataja.*

*Silma jaoskond.
Dr. A. Poppen opereerib.*

Lõpuks leiab P. O. eksisammude valgustamise pealiskaudselt ja mitte küllalt erapooletuks. Osalt on siin õigus. Eksisammude detailidesse ma ei tunginud, lootes, et seda tehakse manöövrivate lõpuarvustuses, kus ümbertöötatud materjalide põhjal seda kergem ja ka kohasem teha kui ajakirjas, sest eksisammude põhjusteks võisid olla asjaolud, mis ei olenenud asjaosalistest. Mis puutub etteheitesse, nagu poleks mina eksisammude hindamises küllalt erapooletu, peab täheandama, et see tõele ei vasta. Tankistide ja soomusautomobilistide vigade päälle on artiklis samuti tähelepanu juhitud.

Kokkuvõtetult olgu siin tähendatud, et minu artikli eesmärgiks oli üldjoontes juhtida tähelepanu asjaolude

päälle, mida tuleks lõpulikult manöövrivate arvustusel põhjalikult selgitada ja vastavad järeldused teha. Mitte selleks ei juhtinud ma tähelepanu tehtud vigade päälle, et kedagi süüdistada, vaid sellepärast, et jalgväel puudub tehniliste vägedega vastastikune koostöötamise vilumus ja juhtidel nõutav praktika. Manöövrivate kogemused nõuavad selle probleemi tõsiselt lahendamist.

Vaevalt on kasulik selles asjas rajada oma tuleviku väljavaateid „Muhamedi mäe“, õhusrippuvatele traditioonidele, või oletustele, et sõjas ei juhtu eksisamme.

J. L.

Inglise arvamised tankidevastase kaitse arenemise kohta.

Journal of the Royal United Service Institution 1925 a. mai kuu number pühendab tankidevastase kaitsele pika artikli, mis näib hästi väljendavat selle küsimuse kohta valitsevaid arvamisi Inglismaal, kus tankide vastu suurt huvi tuntakse. Toome sellest olulisemad mõtted.

*

Tankide päämine vaenlane viimase sõja ajal oli kahurväelaste teenitud välisuurtükk. Sakslased lisasid selle juurde sõja lõpul suurekalibrilise püssi, millega ümberkäimine oli aga liig raske, nii et tema tarvitamine kuigi praktiline ei olnud, ja valmistasid juba ette suurekalibrilise kuulipilduja tarvitusele võtmist tankide vastu. Pärast seda algasid Inglismaal katsed erilise raske kuulipildujaga või kiirlaskja väiksekaliibrilise kahuriga, mille mürsk tankide soomusest läbi tungib. Kuid need katsed ei ole veel lõpuni viidud.

Autor leiab, et praegu võib tankide vastu tarvitada välisuurtükki, välihaubitsat ja õhukaitse kahurit.

Esimene on praegugi veel kõige parem abinõu tankide vastu kuni 2000 meetrini, tingimusega, et ta laseks vähemalt tosin pauke minutis ja ei jääks vaenlase tule alla, mispärast ta peab kuni kallaletungi momendini vaikima. Kuid tankide kallaletungi ootava diviisi rindele tarvilise arvu suurtükkide eraldamiseks ei jatku diviisi enese kahurväest ja selleks tuleks teda tuntavalt kõvendada. Mõned auto-shassidele paigutatud kahurid, mis käepärast hoitakse ja viimasel momendil ähvardatud punktisse juhitakse, pakuvad oma liikuvuse tõttu kahtlemata väärtuslikku abi. Kuid ei tohi ka unustada, et tankid, jõudes 1000 meetri kauguseni, võivad oma kahureid enesekaitseks tarvitada.

Välihaubits tulistab harvemini kui välisuurtükk, harilikult 5—8 pauku minutis. Nende arv on liig väike, et neid võiks nende otsekoheste ülesannete juurest ära võtta.

Õhukaitse kahurid autodel suudavad kindlasti alustada võitlust tankide vastu, kuid, välja arvatud tõesti erakorralised juhtumised, ei tohi neid nende normaalsete ülesannete juurest ära kiskuda.

Meie ütlesime juba, et Inglismaal ei ole veel teostatud raske kuulipilduja või väiksekaliibriline jalgväe kahur, mis võimaldaks jalgväele lahendada tankide probleemi enese abinõudega.

Ideaalne relv oleks auto-kahur, nii kerge ja väike' et ta igalepoole juurde pääseks, ja võiks tulistada terve ringi suunades. Peale selle peaks see kahur võima olla otsekoheks toetuseks jalgväele. Kaitse ajal peab

võimalik olema teda autolt maha võtta, et teda parmini maastikule kohandada.

*

Pärast seda leiab autor, et võimalikud on kolme tüüpi tanke.

Ratsaväetank, kiirusega umbes 45 kilomeetrit tunnis, kergesti soomustatud, relvastatud ainult kuulipildujatega, mida normaalselt tarvitatakse luurel ja ainult erakorralistel juhtumistel organiseeritud kallaltungil.

Jalgväe tank, 3—4 cm pakuse soomusega, kiirusega 25 kilomeetrit tunnis, relvastatud kerge kahuriga, mis sarnaneb praegu kirjeldatud tankidevastasele kahurile, mis võimaldab tankile võidelda vaenlase tankidega. See oleks kallaletungist osavõtja tanki normaalne tüüp.

Raske tank, 5—6 cm pakuse soomusega, mis teda kaitseb jalgväe tanki kahuri eest, ja varustatud viimastest võimsama kahuriga. Tema kiirus võib piirduda 14—15 kilomeetrit tunnis. Niisuguseid tanke oleks väikesel arvul ja nad oleks kõige võimsamaks abinõuks ratsaväe ja jalgväe tankide vastu.

*

Autor võtab kokku, et tankidevastaseks võitluseks on tarvilikud:

Raske kuulipilduja või eriline kerge kahur, mis võiks ühtlasi olla jalgväe otsekoheks toetuseks ja võitluseks madalalt lendavate lennukite vastu. Kahureid (kuulipildujaid) teenib jalgväkke kuuluv raskete kuulipildujate kompanii, üks iga brigaadi kohta.

Mõned autodele paigutatud kahurväe teenitud välisuurtükid.

Oma tankide, peajasalikult raskete tankide kaastöö vastukallaletungide näol tankide pihta, mis on suutnud kaitsepositsioonidesse tungida.

Samuti tuleb tarvitada, kui aeg seda lubab, rindelikus tankide kallaletungi oodatakse, müne ja kraave, mida tehti juba viimase sõja ajal.

Kõigi nende eriliste abinõude juurde tuleb lisada veel tarbekorral kõige kahurväe tule koondamine, mida võib tegevusesse panna tankide vastu.

*

Need vaated näitavad meile, et tankidevastase kaitse küsimus ei ole Inglise sõjaväes veel täielikku lahendust leidnud ja jääb, nagu teistes sõjavägedeski, veel uurimuste perioodi.

A. K.

Kuidas prantslased end mürgiste gaaside vastu kaitsta kavatsesid.

Omas sõjakirjanduses seletavad prantslased, et sakslased olla ilmasõjas esimestena mürgiseid gaase kui võitlusabinõud tarvitanud. Just vastupidist tõendavad oma sõjakirjanduses sakslased. Et poleemika sellel alal veel lõppenud pole, siis on raske ja enneaegne otsustada, kes oli algatajaks mürgiste gaaside tarvitusele võtmises. Selge on igatahes see asjaolu, et mõlemad pooled ilmasõjas mürgiseid gaase võitlusabinõuna tarvitasid. Nüüd, kus meeled rahulimaks muutumas, selgub, et pea kõik riigid end gaasisõjaks ette valmistavad, ära kasutades ilmasõjas saadud kogemusi. Sõjateaduste kogu on rikkamaks saanud ühe teadusharu võrra, mida võiks nimetada: „mürgised gaasid, nende tarvitamise ja nende vastu võitlemise viisid“.

1924 a. avaldasid prantslased jalgväe määrustiku lisas nr. 7 „Ajutised juhtnõupid kaitse korraldamiseks lahinggaaside vastu“. (Instruction provisoire sur la protection contre les gaz de combat.)

Määrustiku eessõnas on öeldud: „Lugu pidades rahvuslistest kokkulepetest püüab Prantsuse riigi valitsus iga uue sõja lahtipuhkemisel, kooskõlas liitlastega, saavutada kokkulepped vastaste poolte riigivalitsustega mürgiste gaaside kui võitlusabinõu mitte tarvitusele võtmiseks. Juhtumisel, kui sarnast kokkulepet saavutada võimalik ei ole, jätab Prantsusmaa omale tegevuse vabaduse — olukorra kohaselt.“

Nähtavasti on aga Prantsuse sõjaväe juhtivates ringkondades vähe lootust sarnase kokkuleppe saavutamiseks, sellepärast arvavad nad, et: „mürgiste gaaside tarvitusele võtmine võitlusabinõuna vaenlase poolt sünnitab, vastavalt ettevalmistamata sõjaväes, suurt ainelist kahju ja mõjub halvavalt sõjaväe meeolelu peale. Järelikult on iga astme juhi kohus ette näha ja kaitset organiseerida selle võitlusviisi vastu.“

Prantslased näevad pääasjalikult kolme kaitse meetodi mürgiste gaaside vastu:

- a) taktikaliste abinõude tarvitusele võtmine;
- b) individuaalsete, tehniliste kaitseabinõude tarvitusele võtmine ja
- c) kollektiivsete, tehniliste kaitseabinõude tarvitusele võtmine.

Taktikaliste abinõude tarvitusele võtmine seisab väeosade paigutamises vastavatesse tingimustesse ning hoiatussignaalsiooni süsteemi loomises.

Individuaalsete tehniliste kaitseabinõude kasutamine seisab vastavate, iga inimese ja looma jaoks konstrueeritud kaitseaparaatide tarvitusele võtmises. Need aparaadid on kasutatavad igas olukorras nii liikumisel, kui ka kohtsojas. Igaüks, kes satub piirkonda, kus gaasi rünnakud võimalikud, peab individuaalse kaitseaparaadiga varustatud olema.

Kollektiiv tehniliste kaitseabinõude tarvitusele võtmine seisab aparaatide kasutamises, mis gaaside ilmumist ja nende olemasolu õhus juba aegsasti kindlaks teevad, esimeseks, ja teiseks mürgiste gaasidega kihvitatud maastiku ja asjade desinfitseerimises.

Gaasi kaitse organiseerimise tööde läbiviimiseks on ette nähtud:

1. ülemjuhataja staabi juures — gaasiteenistuse kindralinspektor;
2. armee staabi juures — gaasiinspektor, kellele abiks on antud üks ohvitser-keemik ja üks arst;
3. kõigi vähemate üksuste juures kuni pataljonini (inkl.) — gaasiohvitser ja
4. vähemate üksuste juures gaasiluurajad.

Gaasiluurajad on igas kompaniis, eskadronis ja patareis. Nad moodustavad ühe, 2—3 allohvitserit või lihtsõdurit koosneva piilkonna. Mehed peavad olema hästi väljaarenenud haistmistundega. Oma ülesannete edukaks täitmiseks antakse neile vastav eri haridus.

Gaasikaitse edukaks läbiviimiseks loodakse, võimaluse korral, eraldi sidevõrgud gaasikaitse organide vahel. Terve see gaasikaitse organisatsioon on olnud õigeaegsetest teadaannetest vaenlase kavatsuste kohta ühes või teises raioonis gaasi rünnakut toime panna.

Need teadaanded saadakse pääasjalikult gaasiluurajatelt, kes on ette saadetud raiooni, kust juhatuse kõige enam gaasi rünnakut ootab, ja lennukitelt, milleledele ülesandeks tehakse nende vaenlase seisukohade perioodiline fotografeerimine, mis oma maastikuomaduste tõttu gaasi rünnaku korraldamiseks soodsad.

Kui väeosal ei ole abinõusid enese tagajärjerrikkaks kaitseks mürgiste gaaside vastu, siis on soovitatav tema ümberpaigutamine raiooni, kus „gaasi hädahoitu“ ei ole, kuid kust ta mahajäetud raiooni võiks kaitsta kas tuletõkke loomise või vastulööbiga, sest nagu teada, järgneb igale gaasi rünnakule jalgväe rünnak.

Missuguseid abinõusid ühel või teisel juhusel tarvitusele võtta, on täiesti olnud taktikalises seisukorras ja juhatuse oskusest kasutada olemasolevaid abinõusid.

Mis puutub armee tegevuspiirkonnas elavate kodanikkude kaitseks mürgiste gaaside eest, siis ütleb määrustik: „eraisikute kaitse eest mürgiste gaaside vastu ei ole sõjaväe võimud vastutavad; armee juhid on kohustatud ainult informeerima kodanlasi võime nende raioonide üle, kus sõjavägede poolt abinõud kaitseks mürgiste gaaside vastu tarvitusele on võetud“.

Ühtlasi on sõjaväe võimud kohustatud abi andma „nõuandmiste näol“ kodanikele võimudele niisugusel määral, kui seda lubavad teenistuse olud.

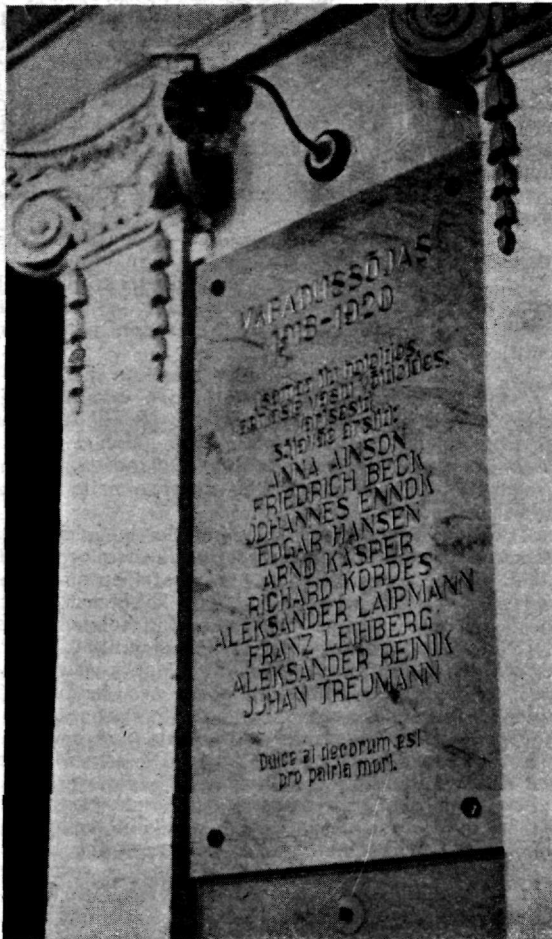
R. Tck.

Väljamaa sõjaajakirjanduse ülevaade.

Punaväe sõjatehniline ajakiri „Война и техника“ septembri-oktoobri kuu number (nr. 24—25) käsitleb sõjaväe mehaanilist transporti ning teid. Nagu endisteski numbrites, on ka käesolevas võrdlemisi vähe esimese järgu teid. Suurem hulk autoreid on kirjutanud tõlkeid ehk väljamaa ainetel, originaalartiklid kannavad enamasti ajaloolist märki.

Sarnane on kohe esimene Neiland'i ja Maloishchevi artikkel, milles 1920 aasta kodu-sõjas Poola frondil olnud autotranspordi organisatsiooni kirjeldatakse. Sellest selgub, et enamlastel on Poola frondil tulnud iga 1 kilomeetri väerinna

päälle 2½ autot, suure sõja ajal oli aga prantslastel Verduni all umbes 25 autot väerinna kilomeetri päälle. Inimeste arvuga võrreldes tuli Verduni all iga auto päälle 65 inimest ja enamlaste läänefrondil 185 inimest. Arvesse võttes neid erandlisi tingimusi, millede punavägi töötama pidi, oli siiski autode töö Poola väerinnal määratu. Endisest isiklikust koosseisust oli vähe alale jäänud ning õpetatud meeskonnast terav puudus. Sellest viimasest raskusest ei ole veel praegugi üle saadud ning ei saada ka lähemas tulevikus. Autor annab autotranspordi tehnilise varustamise skeemi ning ütleb, et varustamine nii suurte raskustega

Vabadussõjas 1918—1920 manalasse varisenud sõjaväe arstide mälestustahvel.

Pidulik avamine T. S. H. 12. det. 1925.

oli seotud, et keskmiselt 5—6% nõudmistest võimalik katta oli; sama lugu oli kütte- ning määrdeainetega. Oli aegu, kus autod töötasid terpentiiniga, piiritusega, petroleumiga ning igasuguste võimatuste segudega. Remontide teostamine oli peaaegu võimata ja kui punaväed Varssavi alt taganesid, siis olid mõnede autode rattad niivõrd lagunened, et rataste pidurtrumlid maa peal veeresid(!). Remont seisis alguses ainult selles, et ühe masina küljest tüki teise külge pandi. Alles mitmeaastase töö järele võis juba remonttöökodade võrgust kui sellesarnasest kõneleda. Autor annab traagikoomilise, otse anektoodilise pildi tolleaegsest saamatusest ning segadusest, mis siis autotranspordi asjus valitses. Suurem hulk remonditegijaid polnud enne autot näinudki ja tihti oli sarnane „remont“ autole ainult „halastuse pauguks“.

Järgmises artiklis vaidleb M i a d ühes eelmises numbris ilmunud kirjutuse vastu, milles spetsiaal otstarbeks ehitatud automobiilide tarviduse juures olla kaheldud ning eelistatud universaal veoautot, kõlbulikkude igasuguse transpordi jaoks. Autor käsitab peaaegult vedelate ainete transporteerimist ning näitab valemite abil, kui suurel määral auto välimine

kuju liikumiskiiruse päale mõjub, ja tuleb lõpuks otsusele, et vedelainete edasitoimetamiseks sisternauto ainukene ratsionaalne abinõu on.

N. O p a t s k i harutab 9-leheküljelises kirjutuses raudtee-väeosade tähtsust sõja operatsioonides. Töö ei paku peaaegu midagi uut ning on peaaegult teoretiseerimine nende väeosade ülesannetest.

Professor G i t t i s avaldab lühikese väljavõtte oma Saksa ja Austria veoasjanduse uurimiseks toime pandud reisuaruandest. Artiklile on juurde lisatud mõned uueteubiliste mootorvagnite pildid ning võrdlustabel.

A. K r s h i v i t z k i jätkab aruannet 1924 aastal toimepandud traktorite katsete üle. Nähtavasti on katsed õige mitmekülgsed ja täielikud olnud, sest autor avaldab rea võrdlustabeleid ning põhjaliku ülevaate katsetest, mis Venemaal ehitud traktor „Bolshevik“iga toime pandud. Need tabelid annavad õige ülevaatliku pildi sellest, mäherdust kasu võib traktorilt väga mitmekesistes tingimustes loota. Ühtlasi võrreldakse traktor „Bolshevik“i“ töövõimet traktor „Holt“i“ omaga.

1925 aastal toimepandud veoautomobiilide katse sõidu tulemusist kirjutab N. B-v lühikese aruande. Sõidust võtsid osa 29 masina tüüpi mitmesuguse firma poolt, kus peale SSSR'i veel 6 riiki esitatud olid. Võistlesid omavahel 43 masinat. Sõit algas Leninigradist ja lõppes Moskvast. 10 päeva jooksul tuli 1750 kilomeetri ära sõita. Kliimaatilised olud olid väga rasked, sõita tuli alalise vihma ning poriga; teed olid paiguti väga halvad ning sillad nõrgad. Seal selgus, et üle 3½ tonniliste autode liikumine praeguse teedevõrgu juures väga raskendatud on. Katsetel oli näha, et kõige paremini olid Vene teedoludele vastavad Inglise ning Saksa masinad, niisamuti nende juhid. Järgneb üldkokkuvõtte katse resultaatidest, millest võiks ära märkida, et ainult 19 masinat (43%) tulid kohale ilma trahvipunktideta katkenud osade eest. Juurdelisatud tabelid annavad detailse pildi iga üksiku masina kohta. Esimese auhinna võttis 3½ tonniline „Mercedes“. Sellest aruandest võib ka meie olukorras mõningaid järeldusi teha, sest meie teedevõrk ning kliimaatilised olud sarnanevad mitmelteki Vene omadele.

A. K o n s t a n t i n o v annab lühikese teoreetilise ülevaate automobiilide töövõime arvestusviisi üle ühes rea praktiliste valemitega, mäherdused lubavad automobiili kiirust, veojõudu jne. konstruktiivsete andmete põhjal, mis vabrikult saadud, ära määrata. Need ülpraktilised näpunäited kergendavad õige suurel määral mitmesuguste automobiilide omaduste võrdlemist, ning nende otstarbekohasuse määramist teatavaks teenistuseks, mille tingimused enne üles säetud.

N. B o r e l avaldab, nähtavasti ainult Prantsuse allikate najal, kokkuvõtte Kegrass tüübilise kummist veolindi omaduste kohta. Selle lindiga varustatud Citroeni autod läbistasid esimestena Sahara kõrbe. Annab ka lühikese ülevaate Kegrass lindiga varustatud autodest.

A. M o r i n esitab 11 leheküljel hulga materjali kitsarööplaste raudteede üle väerindel ning kaitseväästenistuses ja tuleb lõpuotsusele, et kitsarööplaste raudteed on määratud kasu läinud sõdades toonud. Eriti suur tähtsus on olnud väljaraudteedel viimases sõjas. Toob ette tüübilise juhuse, kus 20 päeva jooksul on ehitatud 52 kilomeetri raudteed, 2000 tonni materjali kohale toimetatud ning raudtee päale selle järele ära koristatud. See on operatsioon, mis normaal raudteega ettekujutatav pole. Ainukese etteheite teeb autor selles suunas, et roopavahede stranditeerimise alal peaaegu midagi tehtud pole ning et teid praegu viies mitmesuguses laiuses töötamas on, igaüks oma individuaalse veereva koosseisuga.

Eelmistes numbrites ilmunud kirjutuste järjena avaldab L. Nagiodski rea kirjeldusi kodusõjas ehitatud ajutistest sildadest purustatud sildade asemele.

W. F. kirjeldab inglise allikate põhjal uut transport-süsteemi, mäherdune koosneb kitsaroopaliseid raudteest, millel rong veereb, ning traktorist, mille rattad või linnid väljaspool roopaid maapinnal jooksevad. Selle süsteemiga on saavutatud maksimaalne veojõud kerge veduriga ning minimaalne veotakistus vagunitele.

A. Bednjagin teeb etteheiteid pioneeridele, et nemad oma praktikast konsoolsüsteemilised sillad välja on heitnud, toob rea põhjendusi selle süsteemi kaitseks, ning annab täielise arvestusmeetodi sarnaste sildade jaoks. Lisana annab ühe täielikult väljatöötatud silla arvestuse ühes vastavate joonistustega.

Kroonikas puudutakse pealiskaudselt veel suvist automobiilide katsesõitu, kusjuures seekord kergeveo autodel saavutatud tagajärgi võrreldakse.

Ajakirja septembri-oktoobri kuu number (nr. 26—27) on pühendatud lennuväele.

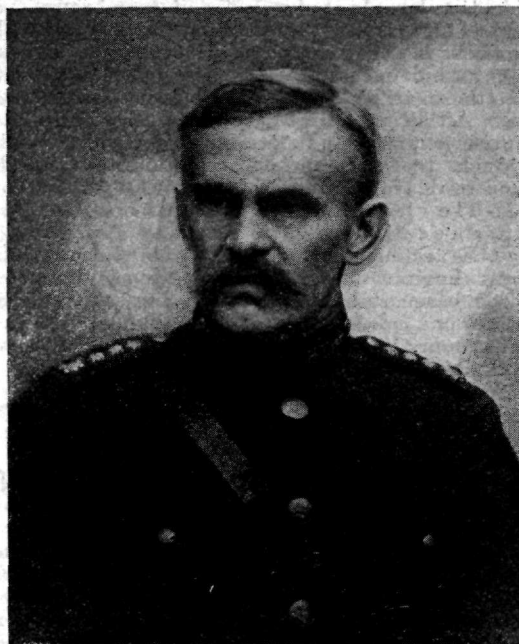
Seda numbrit võiks juba täie õigusega väljamaa numbriks nimetada, sest seal leidub ainult 3 originaal-artiklit ning neistki on kahel osalt väljamaa allikate lõhn juures. Sellest võiks nüüd kahte asja järeldada: kas on nõukogude lennuasjandus väga nõrgal arenemistasmel, või kardavad sealsed juhid võõraste uudishimuliku pilku nende telgitaha. On ju üldiselt teada, mäherdust määratud tähtsust punavägi tuleviku sõjas just lennuväele ning kihvtisõjale annab (vaata „Sõdurist“ Väljamaa sõjaasjand. ülevaade) Kõige õigem oleks vist mõlemaid põhjuseid korruga mõõduandvateks lugeda.

Esimene S. Feodorovi kirjutus Prantsuse lennuasjandusest pole muud kui Prantsuse parla mendiliikme Henry Pathé aruande refereerimine, mille viimane eelarve komisjonis ette kandis.

J. B-n rõhutab lennuasjanduse üldise ning kindla terminoloogia kiskendavat tarvitust, näidates, kui suureks takistuseks senini tarvitusel olev „kodukoetud“ ning igale lennuväe osale individuaalne terminoloogia lennuasjanduse arenemisele on. Seda etteheiteid võiks ka väga mitmes variandis meil teha asutustele, kelle võimupiiridesse asi kuulub. Meil ei ole peaaegu mingisugusel erialal kindlat terminoloogiat olemas. Otse pöörasena kõlab ühes õpeasutuses tarvitatav õpetus „kõva“ (!) voolu tehnikast (pro tugeva). On's siis tõesti ka „pehmet“ voolu olemas?! Ja see sõna figureeris hiljuti veel eelmainit asutuse õpekavades!

N. Borodatshev jätkab oma „В и Т“ 213 numbris alatud ülevaadet välisriikide õhukaitsest. Läbistades lühidalt Austria ning Itaalia organisatsioonide ülevaatest, peatab autor pikemalt Prantsuse, Inglise ning Ameerika Ühisriikide organisatsioonide juures. Autoril on nähtavasti kaunis täielikud allikad tarvitada olnud, sest ta toob õige täpsed andmeid zenitpatareide, helgiheitjate koruandade ning akustiliste goniomeetri salkade kohta, mäherdused nimet. riikidel tarvitusel on. Ta toob näiteid iga üksiku kaitseabinõu mõjuvusest ilmasõja kogemusil ning grandioosilt läbi viidud maskeerimisehituste kirjeldusi, mis loodud linnade ning ladude kaitseks õhukallal tungi vastu ilmasõja läänefrondil. Lõpuks peatab autor Vene ilmasõjaage õhukaitse kirjelduse juures ja leiab, et see alles päris algastmeline oli ning peasjalikult Tsarskoje Selo ja Petrogradi piirkondadesse koondatud. Sellele küsimusele ei olnud väga suurt tähtsust antud just sellepärast, et Venemaa väga vähe õhupealetungide all kannatas.

Õhufotograafia üle refereerivad B. ja M. Prantsuse ajakirjas „La revue Maritime“ ilmunud insener Volmat'i tööd, mille see aruandena Brest'i ümbruses toimepandud rannafotografeerimise üle avaldas. Tar-

Sanitar-kolonel professor A. Wahl.

Sugu- ja nahahaiguste osakonna juhataja.

vitati neid ülesvõtteid ranna profiili kaartide korri-geerimiseks ning veealuste kaljade ülesotsimiseks. Töö andis väga rahuldavaid tagajärgi. Esitatud on 6 õhuülesvõtet Brest'i piirkonnast.

Peaaegu ainukese originaal tööna esineb P. P. Sokolov enda ülesleitud õhuülesvõtete kaartideks transformeerimise aparaadiga, mida ülesleidja „fototransformaatoriks“ nimetab. Üldjoontes koosneb aparaat projektsioonlampist ning igas suunas orienteeritavast ekraanist, millele õhuülesvõtte projekteeritakse. Aparaaadi juures on terve rida täiendusi läbi viidud, mis ülesvõtte paigaleseadmist umbes 2 minuti jooksul lubavad saavutada, kuna lihtsa aparaadiga tihti kuni 2 tundi tuli reguleerida enne kui soovitud tagajärjed kätte saadi. Aparaaadi töötamisviisi selgitab matemaatiline tõestus ning hulk skeeme ning pilte.

A. Röbarsh kirjutab lennumootorite jaoks tarvitavate hammasrataste valmistamisviisidest, selleks tarvitavatest materjalidest ning nende tsemmentimisviisidest.

Artiklit selgitavad hulk tabelleid ning joonistusi.

Prantsuse lendur Thoret huvitav kirjutus mootorita lendamisest on tõlkes avaldatud. Thoret on üks selle lennumeetodi põhjalikumaist tundjatest ning paari ilmarekordi omanik sellel alal, seepärast pakub tema artikkel huvi ka vähikutele, andes ümariku ettekujutuse sellest spordist. Ühtlasi näitab Thoret kui lõpmata tähtis on igal lenduril, kellel mägise maa kohal lennata tuleb, oskus mootorita lennuki omaduste tundmises.

„Tormid ning aviatsioon“ — Dr. Simproni Londoni kuninglikus lennusealtsis peetud kõne kokkuvõtte heidab valgust küsimuste päale, milledest laiemal publikumil väga tume ettekujutus on. Autor püüab täpselt ning kindlates' mõõduüksustes seda energia hulka ära määrata, mida tormid ning pikne enesega kaasas kannavad ning milledega õhusõiduriistadel

võidelda tuleb. Lennukis ja tormihoos mängusolevate energia tagavarade vahekord on nii paradoksaalne kui see ka ei näiks, umbes nagu kärbsel ning hobusel! Pääle tormide mehhanismi analüüserimist hindab autor veel atmosfääri elektri hädaohu suurust lendaparatile. Artikli refereerijal näib aga väga tume ettekujutus energia ja jõu mõõtmisüksustest olevat, muidu ei paneks ta Dr. Simpson'i arvele kinnitust, et ühes välgus sisaldava energia hulk võrdub 3700 hobusejõule jne. Hobusejõud on võimsuse aga mitte energia üksus.

„La technique Moderne“ järele on avaldatud kaunis huvitav ülevaade kergetest metallsegudest, millede baasiks alumiinium on. Sarnaste metallide tähtsus on moodsas auto- ning lennukitööstuses võrratu suur. Mainitud kirjutus käsitleb lühidalt nende metallide koosseisu ning omadusi.

Samuti Prantsuse allikate järele tuuakse kunstliku puu vanandamise meetodide kirjeldus. Lennukite konstrueerimiseks tarvitatud puu peab väga hästi kuivatatud ning seisnud olema. Et seda väga aeglast protsessi kiirustada töötatakse puu osoon-gaasi abil läbi. Sel kombel omandab puu 2—3 nädala jooksul samad omadused kui mitme aastase kuivas ladus seismisega, ka läheb puud raisku mitu korda vähem. Kirjeldusele on juure lisatud 6 pilti oniseerimississeadetest.

Kroonika toob ülevaateid „Dobrolet'i“ tegevusest, venelaste osavõtust läinud aastast Saksa planeeride võistlusest ja Jaapani lendurite Tokio-Pariisi lennust. Siis on veel mõni lühem kirjutus: „Army Quarterly's“ ilmunud artikli tõlge õhu- ning maasõjast, Prantsuse lendurite kaptenite Arrachact'i ja Le maitre Afrika lennust. Lõpuks kirjanduse ülevaade. —dy.

„Vojennõi Vestnik'u“ №№ 23—35 kokkuvõtlik ülevaade.

(Lõpp).

Internatsionaliseerimine püüab laiendada punaväelase silmaringi, tutvustada teda rahvusvahelise poliitika küsimustega ja tööliste klassi ja töötavate talupoegade võitlusega Euroopas ja Ameerikas, niisama ka Idamaa rõhutatud rahvastega võitluses kapitalismi vastu.

Kõikides nendes töödes püütakse ainult poliitilisi ülesandeid teostada. Sõjaväe poliitilise osakonna juhataja Bubkov tähendas otsekohe: „Meil on tarvis seda tööd nii juhtida, et kultuurilise tasapinna kasvamine poliitilise iseteadvuse tõusust mitte ette ei läheks“.

Toome allpool poliitiliste tööde kaheaastase plaani:

Esimene õpeaasta — 280 tundi.

I Talve periood — 220 tundi — 110 kõnet (15/XI. kuni 1/V.).

1. jaotus	— Punane armee ja punaväelane	16 kõnet
2. „	— Punane armee SSSR-i kaitsel	14 „
3. „	— Punase armee ajalugu	13 „
4. „	— RKP ja Punane armee	9 „
5. „	— SSSR kapitalistilise ümbruses	19 „
	Punane töotus (töotuseandmine)	1 „
	1-ne Mai	1 „
	Kokku 70 kõnet.	

Sanitaar-hügieeni alal	11 kõnet
Käesoleva olukorra üle (2 korda kuus)	11 „
Kordamiseks	11 „
Kohalikkude teemide peale	7 „

Üldse 110 kõnet.

II Suve periood — 60 tundi — 30 kõnet (15/V.—1/VIII.).

6. jaotus	— Korraldused laagris	2 kõnet
	— Tahad rahu, — ole valmis sõjaks	9 „
7. „	— Töötavate kihtide rahvusvaheline organiseerimine	9 „
	Sanitaar-hügieeni alal	5 „
	Käesoleva olukorra kohta	5 „
	Kokku 30 kõnet.	

I-st augustist — 15. novembrini (tunde ei ole tähen- datud).

Augustis	— Tutvunemine eelseisvate manöövrite raiooniga	3 kõnet
Oktoobris	— Maksustamise küsimused	2 „
Novembris	— Vanasõdurite ettevalmistamine noorte vastuvõtmiseks	2 „
	Ettevalmistus oktoobri päevadeks	3 „

Kokku 10 kõnet.

Teine õpeaasta — 190 tundi.

III Talve periood — 130 tundi — 65 kõnet (15/XI.—1/V.).

8. jaotus	— RKP ja V. J. Lenin revolutsioonis	10 kõnet
9. „	— Nõukogudevõimu poliitika	15 „
10. „	— Välismaade kapitalistid SSSR-is	4 „

Kokku 29 kõnet.

Sanitaar-hügieeni üle	11 kõnet
Päevaküsimused	10 „
Käesoleva olukorra üle	11 „
Kohalikkude teemide peale	4 „

Kokku 65 kõnet.

IV Suve periood — 60 tundi — 30 kõnet (15/V.—1/VIII.).

11. jaotus	— Punane armee — teadlikkude sõjameestekodanikkude kool	19 kõnet
	Sanitaar-hügieeni üle	5 „
	Käesoleva olukorra üle	6 „

Kokku 30 kõnet.

Kahe õpeaasta jooksul on kokku: 470 õpetundi, 235 normaal kõnet ja 10 kõnet väljaspool programmi. Artikli „Lasketegevus liikuvast laagrist“ (Nr. 32) avaldab oma arvamiisi vanema juhtiva koosseisu taktikalise laskeasjanduse täienduskursuste „Võstrel“ ülem — G. Hahanjak, õpetuse teostamise kohta mitmesugus-

tel maastikkudel, olles teinud kahenädalise ringkäigu oma alalises laagris. Näidates mõnede puuduste pääle, pooldab autor üldiselt liikuvate laagrite kasulikkust ja soovib nende edaspidist tarvitusele võtmist.

Harilikust laagri koondusest võivad väed liikuvasse laagrisse asuda ainult pärast jao ja rühma õppuste lõppemist, kompaniide ja bataljoni õppustele ülemineku ajajärgul. Pääle selle nõuavad niisugused kogumised väga hoolsalt eeltööd maastiku tundma-õppimiseks, et ta õpetlik oleks ja et viljapõllud sõjavägesid töös ei segaks.

15. septembril alanud noorte väeteenistusse võtmisega ühenduses leiame mitu sellele küsimusele pühendatud artiklit.

J. Salkind artiklis „Psükotehniline katse noorte vastuvõtmisel“ (nr. 33), tähendades, et Prantsusmaal vabastatakse kogu väeteenistusse kutsutavate kontingendist mitte rohkem kui 3%, kuna nõukogude liidus võetakse teenistusse vastu ainult 35% igaaastastest noortest; kripsutab alla noorte sõdurite eraldi hoolsa valimise võimalust ja tarvidust. Tunnistades arstlist järelevaatus noorte füüsilise arenemise hindamiseks üksi mitte küllaladaseks, toonitab ta laialdast psükotehnika kasutamist. Teenistusse võetavate täieliseks hindamiseks leiab autor tarviliku kindlaks määrata: „Võimet, — vastu võtta ja meeles pidada tema eest läbikäivaid nähtusi, võimet — vastu võtta ja täita antud korraldust, koondada ja üle kanda tähelpanu ühelt asjalt teisele, kindlaks teha mitme loogiliselt üksteisega seotud nähtuste mitmesuguste silmapilkude õiget järjekindlust, võimet, mitmesuguseid nähtusi ühtlustada jne.“ Väeteenistusse võtmise komisjonide poolt teostatav massiline katse toob esile nõudmise, et katsed võimalikult lihtsad ja lühikesed oleksivad ja et kogutud materjalide läbitöötamine mitte raskeks ei muutuks.

Kirjutuses „Partei komandeer ja armee parteiorganisatsioon“ (nr. 33), näitab B. Tseljmin, et juhtiva koosseisu hulgas on parteiliste arv tuntavalt suurenenud. 1923 aastal puudus juhtiv koosseis diviiside ja ringkondade parteikomisjonides täielikult. 1/1 1925 a. oli juhivast koosseisust juba 12% liikmeid diviiside parteikomisjonides ja 7,7% liikmeid ringkondade parteikomisjonides, kandes nendes mitmesuguseid vastutavaid kohustusi. Siiski tähendab sama autor paljude partei komandeeride ebasündsuse peale, vaadates kommunistilistest vaatepunktist. Niisuguseid oli 1923 aastal vastutusele võetud 13,8%, kelledest 41,9% parteist välja heideti. Vastavad arvud 1924 aasta kohta on 12,2% ja 32,1%.

Nr. 34-das leiame M. Frunse kõne „Poliitilise töö järjekorralised ülesanded“, peetud 26. augustil s. a. kõrgemate sõja-poliitiliste kursuste lõpetajate ees. Omas kõnes märkis RVS. (revol. sõjanõukogu) esimees järgmised armee praeguse aja pealesanded ära: Üleminek territoriaalsele korraldusele; sõjavägedes üksikjuhatusse printsibi läbiviimine juhtiva koosseisu hulgas; sisemise võimu kindlustamine; sõjavägede ühtesulatamine revolutsioonilise — marksistilise ideoloogia ja distsipliini alustel, välja tuues punaseväe klassilist loomust. Frunse sõnade järele — „armee kõrgustikkudel ja tema madalikkudel kasvavad

vastutuse tunded, sõjaväelise kohustuse äratundmine, isetegevus, püüdmine edasi jõuda ja hävitada temas ette tulevad puudused. Sõjavägi, võrreldes mõõdund aastaga, kasvab oma võimsuses silmanähtavalt...“

Oktoobri algul peetakse PUR-i (Vabariigi poliit. Valitsus) juures 3-as täisliidu nõupidamine punase armee ajakirjanduse kohta. Ühenduses sellega ei ole huvituseta tutvuneda tema eesmärgiga ja sõjaväe kirjasaatjate korraldusega sõjaväes.

N. Kudrin näitab kirjutuses „Tegevus VPSCh-i (sõja-pol. kool) ja V. U. S-i (Sv. õpeasut.) kirjasaatjatega“ (nr. 34), et peaaegu kõikides sõjaväe osades on loodud kompaniide (eskadronide, patareide ja komandode) seinajalehed. Nendele seinajalehtedele on tehtud ülesanded — „kaasaadata väeosa võitlusvõime kindlustamiseks, distsipliini tõstmiseks, juhtiva ja poliitilise koosseisu autoriteedi kindlustamiseks, kasvatada punaväelast kui teadlikku sõdurit ja kodaniku ja luua ühiskondlikku arvamist pareti poolt esiletõõdud ülesannete kohta sõjaväelise, parteilise ja nõukogude korralduste alal...“

Käesoleval ajal on V. U. Sch. ja V. U. S-ide sõjaväe kirjasaatjate (korrespondentide) jaoks programm välja töötatud. Ta jaguneb 12 tunniks, mis sisaldavad 36 õpetööd, igati 2 tundi. Programm esineb orienteerituna, lubades kõrvalkaldumisi. Tema eesmärgiks on: 1) anda üldised teadmised ajakirjanduse tähtsusest ja tema ajaloost, korrespondentilise liikumise tähtsusest ja selle ajaloost; 2) anda teadmisi punase väe ajakirjanduse ja sõjaväe kirjasaatjate liikumise kohta rahu ja sõja ajal ja meetodilisi juhatusi punase väe ajakirjanduse käsitamiseks ja sõjaväe kirjasaatjate liikumiseks.

D. Oktjabrev räägib kirjutuses „Komander ja sõjaväe kirjasaatja töö“ (nr. 35), et ligikaudu iga 10 sõduri kohta üks aktiivse punaseväe ajakirjanduse kaastöölisena esineb. Tema ütelse järele on punases aast. „40—50 tuhat sõjaväe kirjasaatjat“. See saab selgeks, kui arvesse võtta esiteks, et kompanii seinajaleht peaaegu igalepoole on tunginud, ja teiseks, trükitud ajalehtede võrk on sõjaväes tuntavalt kasvanud. 1924—25 aastal tuli 6 rahvuslist sõjaväelist ja 4 territoriaalset ajakirja juure“.

Artiklis „Raadioasjandus Punases armees“ (nr. 35), M. Pokladok, tähendades raadio tähtsuse peale riigi seltskondlik-poliitilises ja majanduslises elus, leiab soovitavaks, raadiole rohkem levinemise võimalust anda. Praegu tuleb SSSR-is 100 inimese kohta 0,08 raadio asjaarmastajat, samal ajal kui Poolas — 0,2; Prantsusmaal — 0,7, Saksamaal — 0,9, Inglismaal — 1,2, Ameerikas aga — 2,9 raadio asjaarmastajat leidub. Autor arvab tarvilikuo levat raadio abinõusid sõjaväkke samal määral sisse viia kui telefonegi. Ainult sel teel saab sõjaväele kindlustada mobilisatsiooni puhul tarvilikku arvu raadio töölisi.

VI. Ivanovi manöövri kirjeldusest, artiklis „Keemiline element manöövritel“ (nr. 35), on näha et punane armee mitte ainult ei praktiseeri kaitset keemia abil, vaid arutab ülesandeid isegi aktiivseks laskmiseks keemiliste kuulidega ja teatud raioonide mürgitamiseks gaasidega.

E. V.

Sõdur Susi.

Juhan Jaik.

Ta oli omas koduümbruskonnas kuulus naljahammast ja muretu hing. Külapidudel keerles tema ikka keskpaisas. Vaatles teraselt ringi ning teadis kõik. Mõistis igal juhtumisel ütelda sõna, mis sünnitas naeru ja kasvatas lugupidamist tema vastu. Elu oli häa.

Sääl aga tuli kroonu ja võttis ta sõduriks. Tõi mehe kaugest külanurgast välja ja viis otse pälinna. Elukohtade muutus oli suur. See tegi mehe hulgaüks aks kohmetuks.

Kuid ta püüdis varsti koduneda. Esialgul siiski püüdis vähe rääkida, ainult harva viskas mõne sal-

*Sanitar kolonel-leitnant A. Olhin
Kõrva-, kurgu- ja ninahaiguste jaosk. juhataja.*

vava sõna, ise poole silmaga piiludes ülemusi. Kuid jalad muutusid päevpäevalt kergemaks, seda märkas ta pea. Ning nende paenduvust *proovis ta tihti kasarmu* voodiridade vahel. Lõi oma rõõmuks ikka naks! ja naks! kandasid kokku, kummardudes ise silmitsema oma läikivaid saapaninu. Oli sile poiss, sai kiitust, ja mehe meeleolu paranes suurepäraselt.

Aga noorsõduri hirmu oli süiski temas veel küllalt. Eriti umbusklik oli ta kõikide uute ettekerkivate asjade puhul. Sää! ta vaatas ikka enne uurides ringi, õppis asja läbi, enne kui julges sellest üle olla. Kõigege tuli ta ilusti toime. Jäi veel üks asi tundmatuks — sõdurite pidu Sõdurite Kodus.

Kuid sellekski tuli pea juhuse.

Kui ta oma rühma kaaslastega Sõdurite Kodu poole sammus, mõtles ta kogu tee, et saab näha, mis sää! siis on. Kas on nii kui maal, või ei ole. Ehk on sootu teisiti kui maal, ehk ohvitser kamandab: paariks loe! tantsides — marss! Kaares vasakult... Seis! — Vabalt... Tõmba suitsu!

Või ehk saab ka natuke nii vabalt visata kui maalgi. Mine tea, mis nad laupäeva õhtul ikkagi inimest pinnivad. Saab näha...

„Tohoo imet!“ mõtles ta, kui Sõdurite Kodu saali astus. Saal valge ja puhas, justkui oleks kotiga valgust sisse tassitud. Ja sõdureid ka palju, otsekui erilase pesa sumiseb, ja müdiseb kogu maja nagu jookseks kümme kompaniid korraga supi sappa. „Tohoo imet“ ja päris vaba kõik, paar ohvitseri kõigest näha ja needki teevad nagu neid polekski siin. „Ime mis ime“.

Aga ta ei saanud siiski veel asja otsast päale. Vaatas, et see asutus on ikka liiga tore selleks, et äkki hakata sees hüppama ja trampima. Käis mööda seinääri silmitsedes kõike, nagu otsiks kogu selle asja ja olemise konksu. Mõtles, et siin majas võib palju vigureid olla, vaja vaadata järgi. Mine tea, mis siin kõik võib olla, ja pärast võib halb olla, et ette ei teadnud. Kas mitte mingisugust pettust ei ole kusagil? Ei, tema on kaval mees ning vaatab enne kõik järele.

Vaatas tüki aega kindralite pilte seina pääl. See asi talle küll ei meeldinud. Mis jaoks nad vaatavad, kui tema tahab tantsida? Äkki saab kurjaks, kui natukese halvasti läheb. Parem teeksid need korraldajad saali pimedaks ja paneksid kindrali pildi asemele seinale laternad, vaata siis oleks peaaegu niisamuti kui maalgi. Siis oleks sootu teine lugu ja rõõm!

Ta vaatas tihti üle öla piltide poole. Tal oli nagu midagi kartusetalolist nende vastu, olgugi et pilt on pilt ja muud ei midagi. Aga teravad silmad neil kindralipiltidel. Kui äkki kõige paremal ajal astub kindral raami seest välja ja karjub: Püsti! Vait! Ah või teie siin karglete, mis? Päävahti kõik, käies marss, üks, kaks, kolm...

Aga siis välgatas rõõmustav mõte ta peast läbi: las astub kindral raamist välja ja kamandab, aga sõdur Susi teda küll ei kuula. Sest kindralil pole ju pildi pääl jalgu, isegi kätest on öla küljes ainult lühike jupp. Ja kui ta maha tulebki, siis tagasi seina pääle enam ei saa — tal pole ju jalgu ega käsi. Palub siis: „Omad poisid, aidake“. Saaks nalja.

Sõdur Susi muigas ja muheles. See kõik oli ju ainult nali, mis ta mõtles. Aga oma teada oli ta kindralit kõvasti pilganud, ilma et keegi sellest teaks: Mõtles, et vaata missugust nalja isegi kindralitega saab. Hoo, küll ma hakkama saan, egas ma kimpu ei jää.

Aga ta oli juba kaua luusinud ringi, kuna teised olid seda aega kasutanud teisiti. Juba oli kadunud seinäärsetelt pinkidelt pikk preilide rida, puuduski oli juba tulnud neist. Sõdur Susi oli ilma jäänud. Mõtles, et tohoo imet! siin maksab ka prakt kraam midagi. Sellevastu maapidudel oli tüdrukuid kas või jalaga segada, vahivad nurgast kui kiskjad loomad ning olid suur kurjategija, kui nendega tantsida ei taha. Ning mõtles siis veel, et kui nüüd kirjutada kodu poole kolme valla vanatüdrukutele sellest, no siis oleks raudteel seda vedamisekest. Kui õige teha see nali, mis? Kui äkki ühel ilusal laupäeva õhtul viistuhat vanatüdrukut piiraksid Sõdurite Kodu sisse? No küll siis jätkuks ka minule.

Sõdur Susi nägi, et üks preili saadeti seinäärse pingini ja jäeti üksi. Kohe seadis ta sammud sinna poole, et seda linnainimest lähedalt silmitseda. Enne tükk aega silmitseda, siis küsida, et, noh, mis siis õige on. Või minna õige lähedalt mööda ja krimpsutada nina, nagu oleks preilil hapukapsa supi lõhn juures? Las siis mõtleb, et tuli lähedale, aga ei söönud mu õnge.

Kuid samal silmapilgul jooksid kaks sõdurit temast mööda ja viisid preili tantsima. Aned! mõtles sõdur Susi, arvavad, et minu nina eest preili ära näppasid, aga ei teadnudki, mis nõu mul preiliga oli. Küll said suutaie, mida minu süda ei kutsunud. Vanasõna räägib tõtt, et võõral maal läheb ka sitasitikas liha eest.

Nii! Kõik tantsisid, ainult sõdur Susi vahtis altkulmu siia-sinna ja mölgutas omi mõtteid, mis teda ennast tihti muhelema panid. Ikka üks hää sõber oli ta iseendale, et igavaks ei lasknud ajal minna. Tal oli see hää omadus alles, mis maal ta kõigile naistele meeldivaks tegi. Sellepärast ei tunnud ta muret. Kui ainult need naised siin teaksid, kuidas temast kodupool lugu peeti, kui nad teaksid, mis-sugune kuldne ja tähtis poiss see sõdur Susi on, siis piiraksid nad tema ümber ja armu voolaks jõgedena. Linna preilid on ju niisuguse asja päale palju hüllemad kui maapreilid. Kui õige teha end siin hästi tuttavaks ja siis määrata järgmise pidupäeva õhtuks kõigile preilidele kohtamine kusagil õige kaugel. Siis ei tuleks siia ühtegi naishinge, aga teisel linnaserval, kuhu need preilid kõik teatud tunniajal kokku tuleksid, läheks suur naiste lahing lahti. Tõmmake, armulised daamid, teineteisele isamaa ja vabaduse eest! Küll nad siis rebiksid teineteise sitsi, nii et kange kärin

ajaks sitsivabrikandi rahulikust unest üles! Vaat' see oleks alles tükk!

Kas seda nüüd nii teha või mitte, aga kindel on, et sõdur Susi siin enda kunagi maksuma paneb. Muretseb igaks õhtuks omale kümme preilit ja neist siis istuksid kaks ja pool preilit ta ees, kaks ja pool preilit ta taga ja kummagil küljel ka kaks ja pool. Tuleksid teised sõdurid neid tantsima kutsuma — preilid ei lähe. Oma veltveebelgi tuleb — preilid ei lähe. Oma kompanii ülemaga küll läheksid, sõdur Susi müksaks siis preilile külgluude vahele, sest — oma mees!

Niiviisi annaks elu end siin paremini sisse seadida kui see maal oli. Pole vigagi, linn on linn ja siin saab seda naljakest päris parastmoodi palju. Miks muidu naisedki maalt linna kipuvad? Neil on lõhn minas, see on kindel!

Siis nägi sõdur Susi, et kusagil seinäärsel pingil istus üksik preili. Kohe hiilis ta ligemale. Sellest algan, mõtles ta. Saigi ligi, kuid kuidas sa juttu alustad? See on ikka siin kaunis raske, pole nii kui maal. Ja neid linnameeste kõneviise ei taha ta tarvitada, need on tema meelest väga naljakad ja ei sünni niisugusele kangele mehele nagu tema. Aga ehk on liiga peenike see naine ja ehmatab maamehe jutust ära. Asi oli raskevõitu.

Sääl juhtus ta tähelepanu sellele, et preili kandis prille. See pani tema kohe naerma. Jutu otski oli sellega käes, ükskõik kas hää või halb, aga need meele tulnud sõnad pidid sellele preilile öeldud saama, neid oleks kahju titlemata jätta. Olgu tagajärg, mis-sugune tahes.

„Preili, mis te akna taga külmetate, astuge sisse. Astuge sisse, jah, mis te külmetate? Jah. Tulge sisse, te pressite aknaruudud katki.“

Ise aga pilgutab kavalalt ja sõbralikult silma, et see on ju nali puha, aga laske ma ikka ütlen teile nii. Et vaadake ja ärge pange pahaks, kui veidralt ma teie prillidest mõtelda oskan. Kas pole veider nali, mis? Naerge ja leidke, et ma olen üks teravmeelne ja naljakas pois.

Aga säälsamas tõmbas keegi teda õige kurjalt kuuvarukast. Arvas, et keegi seda tegi kadedusest ja mõtles kohe, et mingi asi või löömaks, kuid ümbervaadates nägi, et tõmbaja oli ta hää sõber, kellest ta paha ei uskunud. Ja selle nägu oli tõsine, mis sõdur Susile selgeks tegi, et ta ikka vaatama peab, mis sellel temale ütelda oli. Aga egas tuld vist taga olnud, sõdur Susi tahtis veel ikka vaadata, missuguse naljaka poolnaeratava näo preili ette tõmbas. Hakkab vedama, see on kindel. Aga silmapilk peab ruttama tagasi. „Jah, preili, ma lähen minutiks ära, aga tulen tagasi. Ma ei teadnud, et teie siin olete ja sõin sibulat ja heeringat. Nüüd ma lähen ja loputan enne natuke suud, muidu tuleb teile sibula lõhnast vesi

Sanitar-major J. Bartels.

Sisehaiguste jaosk. juhataja.

.....

silma. Lähen sõn haput kurki, muidu heeringa lõhn võtab musu meki ära.“

Kuid siis tõmbas ta sõber teda juba õige kõvasti. Nad läksid, kuna sõdur Susi pilgutab oma uuele armastusele veel üle öla kelmikalt silmi.

„Mis sa lobised sääl. Vaata ette, see on pataljonivana proua!“

„See ju pataljonivana proua!“

Sõdur Susi jättis ehmatades suu ammulii.

„Nojaa, on! Ja sina mögised sääl juures. Vaata, kui sa nüüd ei saa!“

Sõdur Susi kahmas sineli ja mütsi ning laskis jalga. See oli esimene sissekukkumine sõduri elus.

Ootas kogu nädalapäevad hirmuga, et nüüd vajuvad pataljonivana vihapilved varsti ta vaesele turjale, kuid ei tulnud midagi. Ta meeleolu muutus päris uhkeks, otsekui oleks korda saanud kangelasteo. Ning vahel vahipostil seistes unistab ta sellest, kuid koju puhkusele minnes kõigile räägib, et küll sai ikka nalja, küll kindralitega, küll naistega, aga kõige suuremat mürtsu sai ikka pataljonivana prillidega prouaga.

Lehekülgi noore kahurmehe päevikust.

Sellele, kes svitanud Elvas ja Pühajärvel, kes tuttav Võrumaa ning lõuna Tartu- ja Viljandimaa vaheldusküllaste, kungaste, orgude ja järvederikaste maastikkudega, võib tunduda Põhja-Eesti soine, nõmine ja liivane lagedus mittemidagipakkuvana, masendavuseni igavana. See ei leia põhjust raudteel sõites seda lagedust läbistades kordagi vaguniaknast välja vaadata. Ja ta, võib olla, arvab koguni, et meie isamaa ülemisest otsast ei annagi ennast armastada.

Ent palun väga: igal asjal on hing. Ja Põhja-Eesti liiva- ja rabalagedail kindlasti ka. Tungida selle hingeni — tähendab armastada neid ühetoonilisi

avarusi. Armastada ja nautida kanarbiku, sinikate ja soosambla lõhnades elavat vaikse müstika hõngu. Kui seda keegi ei peaks uskuma, siis soovitan, kui ta on erahärra, talle selle usu saamiseks astuda sõjaväkke, nimelt kahurväkke, et pääseda üheks suvikuuks elama ja olema Jägala laagrisse.

Mina sain oma igavese usu Põhja-Eesti liiva ja rabade hinge võlulusse säält.

Lennates läksid need laagripäevad. Ega praegu lugija silma ees olevad päevikuleheküljedki pole sõnastatud sääl. Ei saanud: polnud tinti, paberit ega aega. Oli tööd, tööd ja tööd. Oli tööd ja — Jägala jõgi.

Esimesest välja — teisse jälle kaelani sisse. Ja ümberpöördukt.

Kuid suvitust oli see siiski: suvitust relvadega — mürisev suvitust. Aega oli napilt, seda küll. Vast harva said mahti üle raba veeriku rutates käe mättale ulatada, et noppida ja suhu pista mõne lopsaka sinika või või mustiku. Oli neid sääligi küllalt, kus kihvas alatasa kõige hoogsamini elu nagu rautsika pesas. Mõni võõras neid nähes oleks võinud arvata, et need kihvtised — kuid midu laseks nende sees keerley inimhulk neid küpseda suhu pistmata kuni varisemiseni. Kuid suvitust oli see siiski, sest õhku ja päikest andis need päevad meile võrratumalt. Sageli esimesest südasuve valgushämarast kuni tähtede tekkimiseni udurinate kohale tuli askeldada päikese kuumuse ja lahedalt paitavate merituulte käes. Ning juhtus, et said meie ihud loputada isegi selle kõige puhtama veega. Puhtamaga veel kui sellega, mis Jägala jões — sellega, mis otse taevast tuleb.

See oli meie esimese laskmasõidu hommikul. Vaevalt oli valgus lõõnud veel aralt helendama kogu laagri ühise kahurite pargi tagakülge piirava männiku taga, ent juba elas kogu laagri. Maakulajad ja sõitjad tegutsesid talli juures — puhastasid hobuseid, toppisid märke ja hakkasid rakendama. Laskurid jälle pargis. Kinnitasime kaevurriistu — labidaid, kange ja kirkasid eelikuile. Tõstisime kahurid eelikukonksule — ja juba tulidki rakked hobused, pöörasid ette. Võis alata sõit.

Meie, kõik numbrid, istusime eelikuil — püssid ja rullitud palitud õlal. Polnud see enam sarnane vaba ja lahe istumine kui rännakul laagrisse, mil kogu eeliku pääl pidid ruumi leidma vaid kolm inimest, istme all suur present, rullitud palitud ja teinekord veel heinamaarsid ka. Nüüd pidime samale eelikule mahutama kuukesi. Ja raudseid, aasade ja sangadega kaetud eelikukaani polnud päälle püksipõhja miski pehmendam. Sõit positsioonile algas. Esiti, kui rattad lõikusid veel läbi jahuna pehme liiva, mis katab teid laagri piirkonnas, polnud hädagi. Aga saabudes Narva maanteele, mis küll peenelt prügitatud, aga siiski kivi- ning polnud istumisel enam kuigi mugav.

Enne kogumiskohta jõudmist mõõdusime alati oma rügemendi ja gruppide ülemaist, hüüdsime ühise tervituse neile hääletusse hommikvaikusse. Ja sellest üksikust metsamajast, kus tol korral (ja ka edaspidi alati) lahke naeratusega meid silmitses valge Metsaneid.

Aga ega ka siin, rügemendi ühisel kogumiskohal, polnud veel see paik, kus oleks saanud see, mida olime ärevusega oodanud kaua. Siit sõitsid patareid ülemales positsioonile valima; meie jäime ootama — rakmetes nii nagu olime — sõitjad hobuste, numbrid kahurite juure.

Korraga — patareid ülemales positsioonide valikut tagasi ja sedamaid patareidele „sõit sisse“! Kohe säätsamast kogumiskohalt pöörasime oma patareiga metsa. Meie tee läks läbi räduse rabametsa, keerles kaua remmelgate ja pedajate vahel rohtunud roopapaar. Oli „sildu“ — hagudega ja puurontidega täidetud kraavikesi. Tuli ette pehmeid soonetsisi, kus hobuste jalad vajusid põlvini, kahurite rattad lõikusid rummudeni. Viimaks polnud aga enam metsatee roopaidki ees: meie ees avardus väike lagendik, tagant ja mõlemalt poolt kõrvalt kääniliselt piiratud noore segametsaga. Ees kerkis aga kõrgem künkatiir, mis kaetud mehecase kuusikuga. Selle ääres peatusime — sinna oli valitud positsioon meile.

Juba kerisid „amblikud“ (side mehed) traati positsioonilt poligooni poole. Sõitjad peitsid hobused metsa ja olid sellega selleks korraks omad kohused täitnud. Aga oma abi ei keelanud nad siiski, kui oli vaja patareid maskeerimiseks metsast „rohelist“ või midagi muud. Kärmas, mis nagu iseenest kätsejalgedesse ilmus, ei annud enam mahti kellegil mõelda, et mis ikka saab, kui käib esimene kärakas. Ja ambulantsist taskusse pistetud vatitükidki ununesid kõigil.

Peagi oli patareid lahinguvalmis: kahurid maskeeritud, granaadid ja shrapnellid mätaste vahel reas. Ja numbrid oma kohtadel. Oodati telefoni juures komandot patareid ülemales. Nüüd vast saadi jälle aega pisut ärevust ja hirmu kohmetust tunda. Aga sääl ilmus metsast korraga väike karjatsura, ilmatu pikk malakas käes ja tuli meile hoopis ligedale, hakkas üksisilmi vahtima kahureid. Keegi küsib, kas ta varem on näinud ka sääraseid riistapuid. „Just sihukesi küll pole juhtund“, vastab. Küsija pärib edasi, kas poiss pauku ei karda ka. Arvas ise vist, et uudishimulik vaatleja ladib sedamaid metsa, kui aimu saab, et laskma hakatakse. Aga küsiti jääb täiesti rahulikus: „mis pauk ka sihukesel võib olla... Siin on palju suuremaidki lastud“. Vaata väikest meest! Tema on meie kõikidega võrreldes veel kangeline. Tema on hoopis ligidalt, võib olla otse juurest kuulunud, kui on lastud palju suuremaid. Kuidas sa enam saad hirmu, ärevustki tunda, kuidas saad vatitopist kõrva pistma hakata, kui säärane niiskeninaga kangeline sellepääle kindlasti üleoleva ironiaga muigaks. Komandod telefoniaparaadi juurest anti edasi. Kärgetasid esimesed kärgetused. Aga meie väike kangeline, kes oma rahuga tõi meile kõigile tagasi külma vere, jäigi suurima rahuga omale paigale.

Esimeste lastud granaatide järele teatas telefonist et oleme lasknud poligooni põlema, tuleb vähe oodata. See teade tõi enesega kaasa miski ebatäieliku rõõmu. Et nii siis — ikkagi mingid tagajärjed ka meie laskmisel; sääl kusagil metsade taga põleb midagi...

Ootasime. „Log, log, log“, lendasid meist tahapoole aset võtnud raskepatareid poomid meist üle. Nagu sõidaks keegi hiiglakirusega suurte, peaaegu üle taeva ulatavatel suuskadel nägematuid jäämagesid mööda. Vahtisime, kuid kaugel silmapiiril tekkisid vahetpidamata väiksed suitsupilved ja viskusid granaatide lõhkedes õhku mullapilved mütsidena nägivate turbakamakatega.

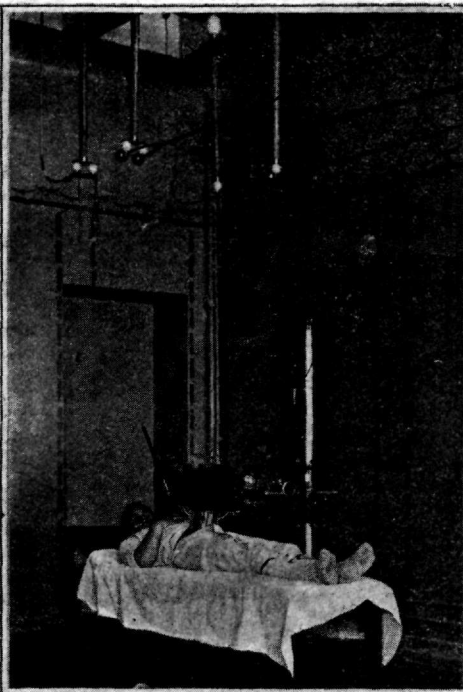
Oli juba pea keskpäev, kui saime loa edasi lasta. Lõi korraks õige mürisema meie vaikne metsaveer: ümber kahurite keerles maskeerimiseks tarvitatud kas kede lehestik ja kuuskede pidemed ja paks suits, mis tegi meie näod nõgisteks kui rehappidel.

„Lõpeta“... Asusime koduteele.

Kaugeltki nii ladusasti ei läinud teine laskepäev. Positsioon: sügav, liivane kõrgendik, kust vaade üle lageda, päiksest kõrvenud raba kuni tumedalt sinetava mereni. Esiti laskmise mitte just kõige hilgavam õnnetumine. Siis kahuri kaevumine, täielik maskeerimine. See tuli rüü ülemales. Aga taevast jumalalt veelgi rängem karistus...

Juba koduteele asudes nägime pahaendelist sinetust taeval. Tõusid paksud mustad pilved: üks mere kohalt, teine maa poolt. Kerkides keerutasid tuuli vahetasid välkude tuliseid nooli. Ja kui riivasid nende kumavad ääred (just meie õnnetute päide kohal) teineteist, siis puhkesid meie ümber kiunuvad tuuled sajuks, maruliseks sajuks, millist ei mäleta, millist poleks isegi võimalikuks pidanud meie maal. Patareid peatus. Torm kiskus meestel riided seljast ja kübarad pääst. Sajus aga, mis midagi näha ei lasnud, müris kõrvulukustav kõu nagu oleks mingil imeväel kõik kahurid korraga tulistama hakanud. Kui see looduse marulise tuju vähegi järele andma hakkas, jatkasime rännakut kodu poole. Laagrisse jõudes oli taevast taas selge ja päiksepaistene. Polnud seekord õnnetumaid ega rohkem ligunenuid meist.

Ja jälle algasid äripäevad kuni järgmise laskmiseni. Jälle tööd. Sõitjad istusid endi kehi kõrvetades liivas ja hõerusid hõburiistade metallosi halfjaks. Laskurid jälle puhastasid kahurite kõrisid sulanud vasest. Oli tööd ka päälle nimetatute, tööd „laagri hääks üldse“ — kas rajada mõni uus tee, kaevada kraav või ükskõik mis

- 1) Operatsioon haava jaoskonnas (Dr. Stamm).
- 2) Operatsioon kõrva, kurgu ja nina jaoskonnas (Dr. Olhin).
- 3) Röntgeni kabinetis (Dr. Veretennikov).

Isiklikult armastasin eriti viimaseid, sest neist jäi ikka midagi silmanähtavat järele. Sarnanesin sellelt täiesti sellele „antvärgi“ poisile, kes oli ilmatu õnnelik, kui ta noorte k-dost ära Tähtvere mõisa viidi mingisuguseid putkaside värvima. Ta oli õnnelik sama pärast — töö tulemus on silmale nähtav ja ehkki ajalik, ikkagi jääv...

Mu teenistuse käigus pöördus uus lehekülj keset laagripäevi. Tulin säält hommik-ööl kui jäid puhkama veel kõik kaasvõitlejad kahurmehed, sest eelmisel päe-

val oli laskesõit olnud tugevaks pingutuseks kõigile. Mul oli laagrist kaasa võtta pääle pisikeste kompsukeste suur hulk sümpaatlikke mälestusi nii sündmustest, kaasvõitlejaist kui ka ülemaist. Ja veel teadsin, sõites esimese ara valgega nõmmiseid metsateid agarasti Jägala mõisa poole, et olen saanud ligemale meie põhja maastiku kinnisele hingele, tumpen ja armastan säälsete rabanõmmede karmi ja suurest visadusest kõnelevat tardumust.

Mart Raud.

Maaväe vormi küsimused.

(Lõpp).

XIII.

Uue välivormi väljatöötamisel tuli ilmsiks, et sõjanõukogu poolt 16. I. 24 a. kinnitatud ja sõjaministri käsukirja nr. 65 — 1924 a. juures avaldatud maaväe ohvitseri rakkete ja sõjalise varustuse kirjeldusega ettenähtud võõrihmal on mõned puudused ja nimelt:

1. Lühikesed mõõga kanderihmad ei võimalda meil tarvitusel olevat laia käekaitsega varustatud mõõka kanda.

2. Mõõga kanderihmad on liig ette nihutatud — mõök asub peaaegu jalgade ees, olles takistuseks käimisel.

3. Vasakul õlarihmal asuv vilepasa olevat üle-arune. Ta segavat ainult rihmade abil kaelas kantavate asjadega ümberkäimist. Vile asupaigaks võivat olla kuue rinnatasku; palitu kandmisel võivat teda hõlmade vahele peita.

Ülaltoodud põhjustel töötas vormikomisjon välja maaväe ohvitseri välivormi võõrihma kirjelduse, milles eelmised puudused ära parandatud. 27. XI. s. a. leidis see kirjeldus sõjanõukogu kinnitamise.

Selle kirjelduse põhjal pannakse sõjanõukogu poolt 16. I. 24 a. kinnitatud (sõmini käsukiri nr. 65 — 1924 a.) maaväe ohvitseri rakkete ja sõjalise varus-

tuse kirjelduse esimese osa (rännakrakmed) p. I maksma järgnevas muudetud redaktsioonis:

I. Vöörihm. Vöörihma ja tema nahkosad on valmistatud mitte paksust, pehmest tumepruunist plattnahast. Vöörihma metallosad on valgevasest. Vöörihm kantakse kahe õlarihmaga, mis üle öla käies ees vertikaal suunas alla lähevad, kuna nad selja peal tüksteisest risti üle käivad. Vöörihma ülemise ääre küljes on neli rõngast (ees kaks ja taga kaks) õlarihmade kinnitamiseks. Vöörihma vasaku otsa alumise ääre küljes on kaks vask aasa mööga kanderihmade kinnitamiseks. Esimene aas asub külje peal — pükste küljeõmbluse vastas, teine selja taga, olles esimesest 20 cm võrra kaugemal. Vöörihma vasakus otsas on kahe kütinega vaskpannal rihma kinnitõmbamiseks. Vöörihma ja õlarihmade pikkus oleneb ära kandja kasvust.

XIV.

Sõjanõukogu poolt 26. I. 24 a. kinnitatud ja sõjaministri käsukirja nr. 65 — 1924 a. juures (lisa nr. 6) avaldatud kirjeldusega on kindralstaabi ohvitseridele ja adjutantidele ette nähtud kullakarva kollased akselbandid iga vormi juures kandmiseks, mis juures adjutandi akselbandi nõör on kruvitaoliselt jooksva musta triibuga. Vormikomisjoni arvamisel on sarnased akselbandid välivormi juures liig silmatorkavad ja rikuvad selle vormi stiilihihtsust. Otsarbakohasem olevad välivormi juures tarvitusele võtta kaitsevärvi akselbandid. Liht- ja suurvormi akselbandid võivad endisteks jääda — nad olla tooni poolest ühtlased vormi küljes kantavate ilustustega. Ratsaväes aga tulevat akselbantide värv kokkukõlla viia dolmani nõõrilustuste värviga.

Sõjanõukogu, ühinedes komisjoni arvamistega, kinnitas 27. XI. s. a. maaväe akselbantide kirjelduse. Akselbandi kuju, väljaarvatud metallilustused (pliaatsid), jääb endiseks. Pliiaatsid on peenemad ja nägusamad, kui praegusel akselbandil. Kindralstaabi ohvitseride ja adjutantide välivormi akselbant on valmistatud kahest khakivärvi siidist punutud ümmargusest nõõrist, mille läbimõõt 0,5 cm. Akselbant on varustatud kahe kullakarva metallilustusega — pliaatsiga. Ratsaväelased kannavad dolmani nõõrilustuste värv akselbante, mis hõbekarva metallilustustega.

Kindralstaabi ohvitseride liht- ja suurvormi akselbant on samasugune kui välivormi oma, kuid valmistatud kullakarva kollasest metallnõõrist.

Adjutantide liht ja suurvormi akselbant on sama sugune kui välivormi oma, kuid valmistatud tumearange (ratsaväes dolmani ilustusnõõride värv) siidnõõrist, mille sisse punutud kruvitaoliselt jooksev must triip.

Ohvitseride ja sõdurite laskeakselbandi juures on tegemist ainult värv muutmiselega. Uue kirjelduse järele peab see khakivärvi (ratsaväes terashall) olema.

XV.

Sõdurite ja kadettide terarelva küsimus ei ole senini lahendatud ja ei kuulu praeguse maaväe vormikomisjoni ülesannete hulka. Kuid üleajateenijate lihtvormi projekteerimisel tuli komisjonil seda küsimust osaliselt käsitada. Et komisjoni poolt välja töötatud kava järele on üleajateenijate lihtvormiks välivorm, siis oli tarvis nende kahe vormi vahet millegiga alla kriipsutada. Komisjon leidis kõige otsarbakohasemaks seda teha terarelva najal. Viimaseks olevat kõige sündsam Inglise püssi tääk, mille juures tulevat kanda väeliigi-värvilise paelaga sangrihma.

Küsimuse lahendamiseks töötas vormikomisjon välja maaväe terarelvade täiendava kirjelduse, mis 27. IX. s. a. sõjanõukogu poolt kinnitati.

Sellega täiendatakse sõjanõukogu poolt 26. I. 24 a. kinnitatud ja sõjaministri käsukirja nr. 65 — 1924 a. juures avaldatud maaväe terarelvade kirjeldus p. 4-ga, mille sisu lühidalt järgmine:

Üleajateenijad ja kadetid kannavad väljaspool rivi iga vormi juures terarelvana Inglise püssi (1914 a. tüüp) tääki. Tupp on valmistatud tumepruunist plattnahast (kadettidel mustast lakknahast). Täägi sangrihm koosneb kahekordsest ilma lahtiste otsteta väeliigivärvilisest muarpaelast, mis kolme musta jutiga (kaks kumbagi ääre läheduses ja kolmas kitsam keset paela), ja lõngast punutud kinnisest tutist, mille ristlõige ovaali annab. Paela ja tuti ühenduskohta varjab paelal asuv kabiike. Tutt ja kabiike on tumearange värv (rivitutel valged). Tuti ülemine osa on varustatud mustade triipudega.

Üleajateenijad ja kadetid, kes möögaga varustatud, kannavad seda ka väljaspool rivi. Portupei-kadetid kannavad ohvitseri mööga sangrihma.

XVI.

Vabariigi Valitsuse poolt 28. XII. 23 a. kinnitatud ja sõjaministri käsukirja nr. 65 — 1924 a. juures avaldatud maaväe vormiriide kirjelduse järele moodustavad üleajateenijate (peale ratsaväe) esitusvormi järgmised asjad:

1. Hariliku teenistusküue juures esituspagunid, mis oma kuju poolest ohvitseride esituspaguneid meele tuletavad. Paguni alus on kuueriidega ühte värv, kuna kandid ja nõõrilustus tumekirsipunastena osutuvad.

2. Valged sõrmkindad.

Sama kirjelduse järele on ratsaväes üleajateenijate esitusvormiks välivorm, mille juures valgeid sõrmkindaid kantakse.

Kogemused on näidanud, et sel vormil teatud puudused on. Küue õlakute vahetamine ei ole teostatav — välivormi õlakud on küue külge kinni õmmeldud. Selle tõttu peab üleajateenijal esituskuub eraldi olema, mis majanduslikes suhtes raskusi sünnitab. Teiseks ei sobivat valged sõrmkindad khakivärvi riitusega.

Neil põhjustel loobus komisjon üleajateenijate lihtvormi väljatöötamisel eeltähendatud õlakutest ja valgetest kinnastest. Uue välivormi õlakud olevat praeguse esitusvormi omadest isegi nägusamad.

Komisjoni poolt kokkuseatud ja sõjanõukogult 27. XI. s. a. heakskiidetud kirjelduse alustel kujuneb üleajateenijate lihtvorm järgmiseks:

1. Maaväes (peale ratsaväe). Üleajateenijad kannavad lihtvormina välivormi pikkade pükstega, pruunide poolsaabastega, pruunide sõrmkinnastega ja sõjanõukogu poolt kinnitatava terarelvaga (vaata p. XV) ning välivormi vöörihmaga.

2. Ratsaväes kannavad üleajateenijad lihtvormina välivormi samakujulise vööga, kui see ratsaväe ohvitseridel lihtvormi juures, ja lahingumööögaga, mis varustatud sõjanõukogu poolt kinnitatava sangrihmaga (v. p. XV). Vöö on valmistatud villasest lõngast, mis dolmani ilustusnõõridega ühte värv. Välivormi tumepruunist nahast vöörihm ei sobivat lihtvormi juures.

Kirjeldus esitatakse neil päevil Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks.

K-rm.

Tallinna Sõjaväe Haigemaja praegune personaal.

Raamat-teated.

„Das Zusammenwirken der Infanterie mit ihren schweren Waffen“.

Von Tr. Merkatz.

Verlag von Eisenschmidt. Berlin 1925.

„Jalgväe koostöö oma raskete relvadega“.

Jalgväe raskete relvade hulka kuuluvad jalgväe saatekahur, kerge miinipilduja ja raske kuulipilduja.

Merkatz loeb neist r.-kuulipilduja kõige tähtsamaks ja mõjuvamaks abinõuks jalgväe võitluses pealetungil ja kaitsel. Merkatz on tuntud 4.-kuulipilduja asjanduse tundja Saksamaal, kelle sulest on ilmunud teisigi töid sel alal.

Käesoleva raamatu eriline väärtus ja huvi seisab ülestõstetud küsimuse käsitusmetoodides.

Küsimus iseendast on ju vana — pärit ilmasõja päevilt. Mõõdunud seitsme aasta jooksul teda on sõelutud tuhandeid kordi terves maailma sõjakirjanduses, küll eriraamatutes, küll perioodes literatuuris. Kui Merkatzilt ilmunud töö väärib siiski veel tõsiselt a h e l p a n u, siis nagu ütlesin eestkätt metoodikaliseist küljest.

Autor algab oma arutusi — taktikalise ülesandega kaardil 1:25000. Üks pool kaitses, teine tungib peale. Kummagil on käsutada rasked jalgväe relvad. Tehniliselt kaart on väga hästi valmistatud. Tema abil autor maalib meie silme ette maastiku tähtsamad kohad nii, nagu nad välja näevad — looduslikult. Profiilid selgitavad pilti. Ühtlasi ta konstrueerib

r.-kuulipildujate tulevihkude pildid teatud distantsidel ja asetab nad tegelikule maaustikle. Meie silme ette kerkib elava pildina sarnane kuiv aine nagu seda on tuleballistika! Kõik muu järgneb nagu iseenesest. Tulevihk ja maastiku profiil otsustab, kuhu asetada r.-kuulipilduja, et ta mõjuks, palju neid peab olema teatud ala katmiseks tulega, kuidas neid juhtida, nendega sidet pidada jne.

Merkatz on nähtavasti kirgline r.-kuulipildujate austaja, neist eestkätt ta kõnelebki omas raamatus. Nende tarvitamiseks tema poolt ülesseatud lahingdoktriin väärib tähelepanu meilgi, sest põhitingimused, milles autor tegutseb, on sarnased meie oludele. Nimelt vaenlase kahurväeline ülekaal ja ülevõim õhujõududes. Siit peamised nõuded: maskeerimine, peitmine ja petmine, vastase ninapidivedamine, temale näkku vaatamine, osavus ja oskus ilmuda seal, kus sind kõige vähem oodetakse ja kaduda nii, et seda keegi ei märkaks.

Siit välja minnes, autor rajab oma kaitse: a) flankeerimisele kusagilt kõrvalt naaber võitluspirkonnast sarnaselt positsioonilt, mis eest on koguni kaetud mingisuguse künka või ehitusega,

b) üllatus kuulipildujaile, mis vaikivad viimse momendini, kuid siis äkki surma külvavad, tulistades pikuti pealerühkivaid vaenlase ahelikke. Senikaua, kui otsitakse sarnast tapariista, ta on juba kadunud — uue künka või võsa varju, kust algab uuesti oma hävitustööd.

Muidugi sarnane kaitsesüsteem nõuab asjatundlikku maastikuluuret, mis Merkatz teebki kaardil. Luure ja kaitsekava tegelikult täidab r.-kuulipildujate kompanii ülem, kandes ette oma tule kava pataljoni ülemale. Sellepärast raske kuulipilduja ei allu kohalikule rühma ülemale, vaid teostab oma kaitsekava — pataljoni üldistes huvides.

Ka pealetungil autor on tuline flankeerimise pooldaja, asetades oma kuulipildujad nii, et nad laseksid mitte üle, või läbi jalgväe, vaid kõrvalt — perpendikulaarselt pealetungisuunale. Autor nimetab surnud

punktiks seda momenti, kus on jõutud vaenlasele niivõrra lähedale, et meie kahurväe kuulivihud ei ole enam suunitavad vaenlase esijoone pihta. Sellest surnud punktist peabki meid aitama üle kitsas r.-kuulipilduja tulevihk, mis poolpõigiti võib tulistada vastast kuni kõige viimase momendini.

Muidugi mõneski küsimuses meie oludes tuleks, võib olla, talitada teisiti. On ju meie tulejõud siiski tunduvalt nõrgem saksa omast, eriti kui võrrelda need pindalad, mis peab katma tulega meie ja saksa pataljon. Kuid üks asjaolu peaks meil leidma küll järeltegemist — see on meetod, kuidas õpetada ja lahendada samaseid küsimusi, nimelt sidudes tehnilised probleemid kõige tihedamalt taktikalise ülesandega, arutades mõlemaid otsekohe koos. Liita tehnika ja taktika üheks tervikuliseks protsessiks kaardil ja maastikul — see on ideaal, mille poole peame püüdma meiegi oma päдагоogikalises töös.

A. T.

I. Kergejõustik.

Kokku seadnud kptn. A. Jõgi ja A. Weiss.

Kindralstaabi VI. osakonna väljaanne 1925.

Ülemal nimetatud raamat osutab juba esialgsel lehitsemisel oma täit otstarbekohasust.

Seda maitsekalt väljaantud broüüri tuleb kahtlematult otsekohesteks algteadmisteks soovitada igale sõjaväelasele, samuti eriti soovitatav maaspordi üksustele, üldse igale inimesele, kes kehakultuuri tähtsust taipab — kohasena käsiraamatuna.

Et raamatukese kokkuseadjad tegelikud kergejõustiku harrastajad, meie tuntumad sportlased, — sellest on tingitud asjalik ja otstarbekohane kokkusead. Edasijõudnud sportlasele ta küll uudist ei paku, kuid ta on määratud algteadmiste jagamiseks ja viimast väljendab raamatukene oma keelele, — ilma ülearuste sõnadeta asjalikude seletustega — täielikult. Sisu selgitav täielik illustratsioon koosneb suuremalt osalt maailma paremate kergesportlaste võtetest, mille tõttu igale algajale pildistub asi otsekoheisel clavalt.

II. Määrused spordivõistlusteks kaitseväes.

Kindralstaabi VI osakonna väljaanne.

Koopia — kokkuvõtlikus toonis Eesti Spordi Liidu määrustikust — on kaitseväe seisukohale vastavalt muudetud ja ka täiendatud teiste spordialade määrustikudega, nagu ujumine, suusatamine, sõjaväeliste mängude harvendus ja lõpuks kümnevõistluste punktide tabel uuel süsteemil. Raamatuke on täiendavate punktide tõttu määratud sõjaväele, kuid täiendavate ülemalnimetatud juhtnõuete tõttu soovitatav ka väljapool sõjaväe tarviliku käsiraamatuna käsitamiseks.

Tõsi, senistel sõjaväe spordi võistlustel — väljaarvatud vast pealinnas peetud — on alati silmapaun tunud oskamatus võistluste tegelikus juhtimises ja korraldamises. Käesoleva määrustiku sisu teadmine on küllalt sedavõrra täielik, et ta sõjaväelistel spordivõistlustel nimetatud pahet kõrvaldada aitab, mille tõttu tuleb teda eestkätt soovitada igale spordijuhatajale ja võistlejale.

Kokkuvõtteks: olgu kaitseväelastel meeldivamaks püüdes, huviks ja meelelahutuseks vaba aega spordiharrastuseks kasutada. Olgu sport arendav lõbu, kuid mitte sunitav töö. Nimetatud käsiraamatud on siin õigeteks teenäitajateks.

H. M-n.

Uusi raamatuid kindralstaabi raamatukogus.

Kindralstaabi raamatukogu on hiljuti Inglismaalt suurema saadetise uuemaid ingliskeelseid raamatuid saanud. Raamatutest on sisu poolest eriti huvitavad ja kogu poolest silmapaistvad „Horse-Sense and Horsemanship of To Day“ (Tänapäeva hobuse mõistus ja hobusemees), „People of all Nations“ (Kõige ilma rahvad) ja „Countries of the World“ (Kõige ilma riigid).

Raamat „Horse-Sense and Horsemanship of to Day“ on hobuse asjanduse armastajatele ja eriti tähtis ratsanik kahurväelastele oma vastava õpetliku sisu poolest. Raamatus, mille sissejuhatus kirjutatud inglise kindralstaabi ülema lord Cavani poolt, antakse igasuguse ratsasõidu õpetuse kõrval juhatusi, missuguseid õpetamismeetodeid edurikkalt võib tarvitada mitmesuguse iseloomuga hobuste käsitamises. Raamatu järele on Inglismaal nähtavasti suur nõudmine olnud, kui arvesse võtta, et käesolev köide juba 4-dast trükist pärit, kuna see teos esimest korda trükist ilmus alles 1924 a. juuli kuus. Raamat on rikkalikult sisu selgitavate ülesvõtetega kaunistatud.

„Peoples of all Nations“ kui ka „Countries of the World“ on mõlemad 7. köitelised suured ja nagu-

sad huvitava sisuga teosed, iga köide umbes ligi 800 lehekülge suur. Esimeses teoses käsitatakse kõikide senini tuntud rahvaste tõu küsimusi, usku, kombeid, elamise viise, ühiskondlikku korraldust ja asukohti, kuna teine teos oma nime kohaselt maailma maade teaduslike sisuga küsimusi selgitab. Eesti rahva kohta leidub kirjeldus II köites lhk. 2017—2052. Eestit kirjeldavaks autoriks on „Times“i eri kirjasaatja prl. Florence Farmborough. Kirjeldus on ilustatud paljude Eesti tüüpe kujutavate ülesvõtetega. Torupilli taadi ja Muhu neidude hulka on ka mõni „sibulavanka“ pilt sattunud, mis pidada Eesti talutaati kujutama.

Teoses „Countries of the World“ on Eestit teiste Balti riikidega ja Soomega ühiselt käsitatud. Kirjutuse autor on Ernest Young ja kirjutus, mis algab 1881 lhk. ja lõpeb 1896 lhk. on kaunistatud maadeteaduslike ülesvõtetega nii hästi Eestist kui ka teistest Balti riikidest.

Oma lihtsa ja ladusa keele poolest on need teosed loetavad ja kergelt arusaadavad ka nendele, kes ingliskeelt puudulikult valdavad.

I. Okkupatsiooni aeg.

Rusuvalt raske oli 1917 aasta lõpp ja 1918 a. algus, kui enamlased omas esimeses võidule pääsemise tuhnas algasid oma lõhkumisetööd, mille terav ots meie maal oli loomulikult sinna poole pöördud, kus asus kõige kardetavam vaenlane ja nimelt — Eesti sõjaväeosade poole. Kuigi enamlased mitte otsekohelelt Eesti väeosade lõhkumisele ei asunud, siis katsuti seda kaudsel teel teha. Katsuti Eesti sõjaväelasi meelitada punastesse polkudesse, ässitada juhtivate jõudude vastu, luua kommunistlike ühendusi väeosades, kes teisi terroriseerisid. Enamlastel läkski Tallinnas korda hävitada 3-da Eesti polgu, Diviisi staabi ja ülemkomiteed; Viljandis E. ratsa-polgu ja veel mõne väiksema väeos. I-ne E. rügement Haapsalus aga oli kõva pähkel enamlastele, mille päale nende hammas ei hakanud. Samuti elasid edasi oma ette 2-ne ja 4-as Eesti jalgväe rügement, esimene Viljandis, teine Rakveres. Tagavara rügement Tartus oli küll enamliste kalduvustega, mis suurel määral sellest tingitud oli, et samas linnas asus Läti küttide tagavara rügement, mis täieliselt enamliste alusel seisis ja mis pärast ühte sulas Moskva Läti Lennini kaardiväega. Siiski oli juhatus rügemendis kuni sakslaste tulekuni juhtivate jõudude käes. Ka suurtükiväe brigaadi Haapsalus ei olnud enamlased veel suutnud hävitustööd teha. Suurtükiväe brigaad elas samuti oma ette, ega näidanud suuri enamluse kalduvusi. Üksikud juhtumised, mis ette tulid, olid paratamata ajanähtused, mis ei oma erilist tähtsust. Enamlased jätkasid suure energiaga lõhkumistööd ning viimaks oleks neil ka korda läinud üksikuid väeosasid hävitada.

Kuid veebruari lõpul 1918, leidsid aset uued sündmused, mis oma haripunktile jõudsid Tallinnas 24. veebruaril Eesti Vabariigi väljakuulutamisega¹⁾ ja päev päle selle Saksa okupatsiooni algusega.

Kuigi Eesti Vabariik päale väljakuulutamist 24. veebruaril mitte rohkem kui 24 tundi püsis, siiski oli sel sündmusel ka eriti Eesti vägede kohta suur tähtsus. Saksa okupatsiooni vägede Haapsalu jõudmisega sõlmis I Eesti polgu ülem Saksa väeosale ülemaga lepingu, kui iseseisva ja neutraalse riigi sõjaväe ülemus. Tallinnas jõuti iseseisvuse päeval 3-dat Eesti jalgv. rügementi põhioontes restaureerida ja uuesti formeerida Diviisi staap. Rakveres oli 4-jas Eesti jalgv. rügement, kes Saksa okupatsiooni vägedega samasugusesse vahekorra astunud kui I-ne rügement. Diviisi etteotsa astus Kindralstaabi kindral-major Larka. Läbirääkimiste ajal okupatsiooni vägede juhatajaga Põhja Eestis (endises veneaegses Eestimaa kubermangus, endises Liivimaa kubermangus oli teine juhtiv kindral) ei olnud Tallinnas küll mingisuguseid teateid I-se Eesti polgu kohta: 4-ma rügemendiga oli aga side juhusliselt olemas (raudtee telegraaf). Juhataja kindrali käest nõuti Eesti diviisi neutraliteedi mitterikkumist ja sõjariistade mittearavõtmist. Läbirääkimiste juures toonitati, et Eesti diviisi koosneb viiest jalgv. rügemendist (kaasa arvatud tagavara rügement) ratsarügemendist, suurtükibrigaadist, inseneriväeosadest ja abi väeosadest. Sakslased olid Haapsalus tundma õppinud I jala rügementi, teisi nemad ei tundnud, aga selle järele otsustades pidid arvamisele jõudma, et eestlastel kaunis reaalne jõud olemas on (silmas pidades Vene vägede revolutsiooni korda). Nende oma väed aga olid võrdlemisi väikesed ja seepärast pidid kaunis ettevaatlikud olema.

Esimesel päeval ei andnud komandeeriv kindral Seckendorff mingit otsust Eesti vägede kohta, ja tutvustas ennast ainult Diviisi juhtivate jõududega (Divül, Stabül ja Varustuse ül.). Kindral Seckendorffile seletati, et enamlased olla nõnda meie väeosade deorganiseeri-

nud Tallinnas ja on vaja neid väeosasid ümber formeerida. Kui järgmisel päeval ka Saksa vägede kindralilt vastust ei saadud, siis tegi divül nende ridade kirjutajale ülesandeks kindral Sekendorffi jutule pääseda ja selget vastust saada. Samal päeval oli saadud 4. rügemendist telegramm, millega paluti teatada, missugune vahekord on Eesti ja Saksa vägede vahel. Kaasa võttes tähendatud telegrammi ja seda ette näidates, panin kindralile küsimuse ultimatiivsel toonil ette, rõhutades et Rakveres seisab meie korralik väeos ja lastes läbi sõnade paista, et kui mina lähemal ajal ei suuda rahuldavat vastust anda, siis võib Saksa vägesid ootamatus tabada. Niisugune kategooriline vastuse nõudmine mõjus rabavalt. Sakslaste pääjõud oli Tallinnast juba läbi läinud ja Tapa poole; seljataga olid väikesed jõud. Eestlastel oli Haapsalus lahinguvalmis rügement, Tallinnas nimepidi jala ja ratsa rügement, ja päale selle mitmetes maaosades veelgi väge, mille reaalsel jõudu sakslased ei tundnud. Et side väeosade ja juhatusel vahel olemas — seda tõendas telegramm.

Tunniajalise nõupidamise järele teatas korpuse staabi ülem major Köppen, et kindral olla otsustanud Eesti väeosadele jätta sõjariistad ja nende sisemisse ellu mitte segada. Poliitilised küsimused ei olene temast; selle kohta olla tema juhtnõore palunud Berliinist. Mõne aja pärast saadi ka kirjalik teadaanne, milles Saksa juhataja kindral käseb diviisi uuesti kokku seada; — „Die estnische Division ist neu aufzustellen“.

Siit päale algab uus ajajärk Eesti väeosade loomises. See on Eesti vägede teistkordne formeerimine, ja on omalt poolt ka palju kasu toonud, kuigi Eesti vägede iga okupatsiooni ajal lühikene oli.

Väeosade arv kahanes. Lõuna Eestis olid Tartus tagavara rügement ja Viljandis 2. jala rügement endid likvideerinud väeosade ülemate käsul juba enne sakslaste tulekut. Kui Saksa väed Liivimaaale jõudsid, siis olid need väeosad juba laiali läinud. Lõuna Eestis oli teine Saksa vägede juhatus ja Tallinnas saavutatud lepingut ei tunnustatud sääl maksvaks. Nõnda oli võimata tagavara rügementi Tartus ja 2. rügementi Viljandis uuesti formeerida.

Tallinas aga algas kibe töö väeosade uuesti formeerimiseks. Uuesti koondati meeskonnad 3-as jalgv. rügemendis, ratsarügemendis, suurtükiväe brigaadis, inseneri pataljonis ja päale selle formeeriti ka meriväelaste komando. See oli esimest korda, kus hakati ka Eesti meriväelasi koguma.

Diviisi staabil kasvasid täitsa uued ülesanded kui harilikul liini diviisil ja seetõttu nimetati staap ka ümber „Eesti sõjavägedes staabiks“.

Kõige tähtsamaks uuenduseks tuleb arvata Eesti keele tarvitusele võtmist. Senistes Eesti väeosades oli asjaajamine ja ka päevakäsitused venekeelsed, sakslaste tulekuga aga pandi maksma ilma erandita eesti keel ja vene keel heideti hoopis kõrvale. Tekkis vajadus oskussõnade järele. Iga väeosas asu nende väljatöötamisele, mille järeldus oli, et igas väeosas omad komandosõnad tekkisid. Osalt suudeti neid ühtlustada, suuremalt jaolt jäid nad aga mitmesugusteks, sest aeg oli ühtlustuseks liig lühike. Endiste vene pitsatite asemele ilmusid pitsatid kolme lõviga. Väeosad hakkasid tegelikult Eesti rahvusväeosadeks saama, mitte ainult nimepidi, nagu Vene ajal.

Teiseks tähtsaks muudatuseks Eesti vägedes tuleb arvata komissaaride ja komiteede ära kaotamist ja samuti ka ülemuse valitavuse printsiipi. Väeosades seati kord maksma, nagu see oli enne revolutsiooni. Põhimõtteks seati: mõistlik, kuid kindel distsipliin peab läbi viidama. Saksa raudne ja vastuvaidlematu distsipliin

¹⁾ Vaata „Sõdur“ Nr. 7/8 — 1924 aastal, artikkel „Kuidas Eesti Vabariik väljakuulutati“.

Arhitekt-kunstnik
Aleksander Vladovsky

on Eesti kodanik, sündinud 1876 a. Esimesena lõpetanud 1903 a. Peterburi Keiserliku Kunsti Akadeemia arhitektuuri osakonna. Pääle Akadeemia lõpetamist oli komandeeritud kaheks aastaks väljamaale hariduse jätkamiseks.

Tema on ehitanud kui Peterburis nii Eestis mitmed suuremad majad. Nii on 1912 a. tema projektide järele ehitatud Narvas Kreenholmi haigemaja, mis maksis üle 1.000.000 kuldrubla.

1923 a. ehitas tema Ellamaa riigi turbatööstuse elektriijaama ja 1925 a. on ehitatud tema projektide järele täna avatav Tallinna sõjaväe haigemaja. Vladovsky on meil leidnud laialdast tunnustamist kui andekas arhitekt-kunstnik.

mõjus tervendavalt meie väeosade pääle, ja meie ohvitserkond, kes rahuteedel revolutsiooni päevadel terrori tõttu oma kategoorilise käsutäitmise nõuded unustanud oli, sai tugeva eskuju Saksa vägedes.

Sõjavägede staabile langesid ülesanded, mis varem keskasutusele kuulusid ja kohustusid selle administratiivselt laialdasemalt töötama. Staabis kujundati osakondadeks niisugused ametid, mis varemalt diviisi staapides teatud isikute kaudu esitatud olid, nagu komandantuur, side osakond, jne. Mitmed uued osakonnad tulid juurde, nagu kohtu, tehnika, mobilistasiooni, jne. Maakondades asutati rahvaväe ülemate ametid, kes reservi lastud isikuid registreerisid ja keskasutusele teateid kogusid mobilisatsiooni alal.

Aga ka teistkordne Eesti sõjavägede formeerimine ei jõudnud lõpule. Eesti väeosad, kuigi arviliselt väikesed, moodustasid enesest reaalse jõu, millega sakslased olid sunnitud arvestama oma poliitiliste kavatsuste juures. Töö ei olnud veel Eesti vägedes joone seatud, kui Saksa komandeeriv kindral käsu andis Eesti väeosade likvideerimiseks. Nagu kõikidest sakslaste avaldustest näha võis, pidasid nemad Eesti väeosid teravalt silmas ja kartsid liialdatult agressiivseid väljaastumisi.

Käsk täideti, Eesti sõjaväelased läksid koju ja väeosad likvideeriti.

Sel puhul kirjutas „Revalsche Zeitung“¹⁾, et niisugust korraldust võivat ainult rõõmuga tervitada, sest maa vajavat juba mitu aastat põllumeest, põllutöö olla söödis, et Eesti vägede kojusaatmisega kaovad kuulujutud, nagu saadaks Saksamaa Eesti väeosad Prantsuse väerinnale ja et kojusaatmine olla Saksamaa kohustus Brest'i rahulepingu järele: koju saata kõik väeosad, kes sõjas Vene ülemjuhatusel all seisnud.

Eesti väeosade ohvitserkonnad läksid laiali aprilli keskpaigas, mõned likvideerimise komisjonid töötasid veel kuni 15. maini. Eesti ohvitserid paistsid sakslastele kardetavateks poliitiliselt. Nemad, kui sõjaväe juhid, võisid sakslaste arvamise järele alati pöranda all organiseerida mässu. Oli ju ka teada, et maal igal pool laiali oli palju püsse ja laskemoona. Ilmsiks tuli see Jaanipäeva laupäeval Läänemaal, kus mõnes talus jaanitule juures oli püssi lastud. Sakslasi haaras paaniline hirm ja erarongidega veeti sõjaväge kokku Haapsalu. Sel puhul oli Eesti kõrgemate ohvitseride poole pöördud järelepärimisega. Sakslased katsusid vihavaenu pehendada sellega, et pakkusid Eesti ohvitseridele teenistust mitmesuguste ametite pääle, pääasjalikult politsei teenistust. Ka räägiti sellest, et maa pika pääle ilma sõjaväeta ei või jääda. Kui Eesti, Liivi ja Kuramaa juba mingisuguse poliitilise valitsuse on saanud, siis tuleb ka kohalik sõjavägi asutada, sest Saksa väed lähivad siis ära. Anti mõista, et siis ka Eesti ohvitserid sääli teenistust võivad leida.

Vaenulikkus kasvas iga päevaga eestlaste ja Balti sakslaste vahel. Okupatsiooni võimud, kelle kaitse alla kohalikud sakslased pugesid, jäid ikka närvilisemaks, sest nad said hästi aru kohalikkude sakslaste hädaohtlikust mängust, mida okupatsioonivõimud toetama pidid. Balti hertsogriigi loomise kava oli kohalikkudele sakslastele nagu uppujale ölekörs. Nemad tundsid väga hästi, kui põhjatu neil jalgealune on, kuid lootsid välise hiilgusega ja Saksamaa suurusega ära hirmutada kohalikke rahvaid. Okupatsiooni võimud olid sunnitud seda surmatantsu kaasa tegema, sest Balti aadelil olid kõlavad nimed — krahvid, parunid ja vonnid ja igal ühel tosin ehk rohkem esivanemaid. Tolleaegsel imperialistlikel Saksamaal aga oli aadel veel tähtsal kohal. Et okupatsiooni võimused eestlaste vastu vaenuliseks teha, tembeldasid kohalikud sakslased eestlasi in corpore enamlasteks, mitte usaldusväärseteks, mässajateks jne. Eestlastel ise aga aitasid kaudsel teel kaasa, et vahekordi veelgi teravamaks ajada ja okupatsiooni võimude närvilikust tõsta. Kõige päält ei võtnud eestlased mingusugusest koostööst osa Saksa võimudega. Avalikud ametid, mis eestlastele pakuti, liukati tagasi. Eesti ajakirjandus jäi vait ega teinud katsetki elustumiseks. Maa jäi passiivseks ja vaikselt päältvaatajaks selle traagikomöödiaks, mida etendasid kohalikud sakslased. Terve Eesti rahvas oli just kui vande andnud kõigist eemale hoida, mida sakslased ette võtsid. Siin oli meil nähtavale tulnud poliitiline viis, mida aastat poolteist pääle seda propageeris India suurvaim Mahatma Gandhi ja mis Inglis valitsusele nõnda palju muret ja päävalu sünnitas — non-violent non-cooperation — ilma vägivallata mittekoostöötamine.

Juba varjast kevadest pääle asutas h-ra Pitka kaitseliitu — „Bürgerwehr“¹⁾. Härra Pitka tegi enamlaste mässude võimalused nõnda kohutavateks, et sakslastel alati suur hirm oli enamlaste vastuhakkamiste eest. See mõjus tuntavalt okupatsiooni võimude pääle ja langes ühte kohalikkude sakslaste seletustega, et eestlastel on suured mässajad. Tõepoolest aga oli kaitseliit salajane organiseeritud sõjariistus jõu kogumine, kuna sääl üksikute sakslaste kõrval, keda töö eesmärkide maskeerimiseks sisse võetud, meie paremad ja tublimad

¹⁾ „R. Z.“ 1918, 23. Märts Nr. 12.

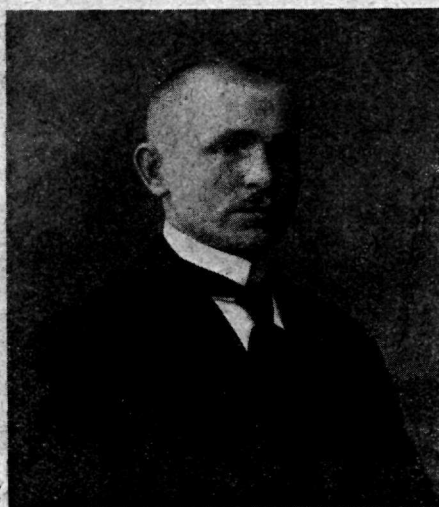
ohvitserid kogusid. Kaitseliidu varjumantli all katsuti ettevaatlikult organiseerida kindlat ja ustavat reaalselt jõudu. Sakslastel ei tulnud ka kunagi meelde, et siin üks poliitiline organisatsioon võiks loodud saada, kuna avalikult piinliku hoolega selle eest hoiti, et mingit poliitilist varju heita kaitseliidu päale. Silmapaistvamad ja sakslastele tuntud Eesti sõjaväelased jäid avalikult organisatsioonist eemale, et mitte kahtlust ärata, kuigi omavahel tihe side oli.

Eesti ohvitserkond võttis kord küsimuse üles, et kui tõesti mingisugune sõjavägi asutatud saab Balti hertsogriigis ja kutsed saadetakse teenistusse astuda, missugusele seisukohale siis asuda? Läbikaaludes küsimust, tuldi otsusele, et tarvis on niisugusel korral, et sõjaväes oleks ka ohvitseri-estlasi, sest siis oleks võimalik sõjaväge teatud juhtumisel oma kätte võtta ja seda ära kasutada.

Kuigi sakslastel ajutiselt suured võidud ilmasõjas¹⁾, siiski peab lõpuvõitlus liitlaste kasuks jääma ja niisugusel korral toimepandud riigipöörde juures on vaja et sõjaväes ka ohvitseri-estlasi oleks. Sellest põhimõttest välja minnes, astus üks meie kõrgematest sõjaväelastest Saksa kindral Seckendorffiga läbirääkimistesse. Läbirääkimiste alus oli, et Saksa okupatsiooni võimud võimaldaksid umbes 40-ne Eesti ohvitserile Saksa kõrgemates sõjakoolides edasiõppimist. Kindral Seckendorff oli alguses nõus ja lubas samme astuda selleks. Esialgselt oldi ka nähtavasti nõus sellega Saksamaal, sest nõuti nimekirju ja igasuguseid teateid. Kuid mõne aja pärast tuli kategooriline äräütlemine, vististi kohalike sakslaste mõjul.

Nüüd oli selge, et sakslastega ka kõige parema tahtmise juures võimata on koos töötada ja Eesti ohvitserkond ei varjanud oma vastolu sakslastele. Kõneldi avalikult *Ingliso sõpruse suhetest*. Ohvitserid algasid ingliskeele õppimist. Korraldati isegi avalikult ingliskeele kursusi Eesti ohvitseridele. Kohalike sakslasi ja veel rohkem okupatsiooni võime pahandas niisugune ülesastumine väga. Eesti ohvitseride juures algasid läbiotsimised. Liikusid kuulujutud, et väljapaistvamaid ohvitseri hakatakse kinni võtma. Saksamaalt hakkasid kuuldavale tulema hääled, mis tõendasid, et poliitiline pind on seal kõikuma lõõnud ja isegi olla mereväes vastuhakkamisi olnud. Venemaal olid kujunenud uued sündmused, algas kodusõda. Denikini ja Koltšaki väed tulid Moskvalle ikka lähemale.

Eesti ohvitserkond arutas seisukorda ja leidis, et kodumaal elamiseks raske seisukord on. Teenistuse võimalusi oli väga vähe, elamise tingimised muutusid raskeks. Sakslased hakkasid ohvitseri kinni võtma ja nende järele valvama. Teisel poolt aga ei ustud saksa okupatsiooni püsivusse. Olgugi, et Saksa vägede suur edu 1918 a. kevadel Lääne-Euroopa väerindel oletada lubas, et keskriikide sõjaline jõud tugev on ja liitlased sakslasi nii pea ära ei võida, iseäranis kui sõnumid ilmusid Pariisi pommitamisest — siiski ei uskunud keegi saksa võimu püsivusse Baltimaadel. Ei uskunud seda talumees maal, ei tööline ega haritlane linnas, kõik olid millegi pärast veendunud selles, et kõige hiljem hilisel sügisel langeb saksa okupatsiooni võim. Karaktereeriv on asjaolu, et kusagilt polnud kuulda hääli, mis siis päale hakata kui sakslased võivad ja Balti hertsogriiki teostatud saab. Selle vastu aga oli kuulda arvamisi kuidas tuleks organiseerida võime ja Eesti riiki ülesehitada kui okupatsiooni võimud kaovad. Harutati küsimust, et kui saksa võed Eestist lahkuvad kuidas siis ruttu jõudu organiseerida, et võimalikul korral enamlastele vastu hakata, kui need peaksid katseid tegema nõukogusi asutama. Koha peal oli võimata sakslaste salaluure ja kõva järelvalve tõttu midagi teha.

Dipl. ins. Peeter Sisask.

Sündinud Viljandimaal 1885 aastal. Keskhariiduse omanud Tartu Reaalkoolis ning kutsehariduse Riia Politehnikumis, mille diplom.-insenerina 1911 a. lõpetas.

Peale sõjaväe teenistust, mis tagavara lipnikuks nimetusega lõppes, astus 1912 a. omal erialal teenistusse Vene Sõjaväe Korterite Peavalitsusse, kus mitmesugusi sõjaväe ehitusi — peaaesjalikult hoonete ehituse alal — teostas.

Vabadussõja ajal — 1918 a. alates — teenis V. V. Korterite Osakonnas, esialgu juhataja abina, pärast asutuse juhatajana. Vabaduse Risti I liigi III järgu kavaler.

1922 a. alates juhatab Sv. Ehituse ja Korterite osakonda, mis teostanud muude seas ka praegu avatava Tallinna sõjaväe haigemaja ehituse.

Ainuke võimalus oli kaitseliitu organiseerida ja ka seda väga kitsastes piirides, et mitte sellega sakslaste umbusaldust ärata.

Omavaheliste mõtete vahetustes tärkas ka idee katsuda organiseerida. Eesti väeosa si ka väljaspool Eesti piire. Vene kodusõja lahti puhkemisega algas vägede organiseerimine mitmel pool Venemaal poolt ja vastu ja pakkus sellega soodsaid võimalusi.

Tschecho-Slovakkide mäss Lääne-Siberis ja Vene vägede mäss Jaroslavis õhutas varsti vene valgete armeede organiseerimisele. Siberis kasvas Tschecho-Slovakkide mäss varsti admiral Koltšaki armeeks. Sinna voolas igast Venemaa nurgast ohvitseri ja muid inimesi, kel midagi süda-Venemaal teha ei olnud ehk kes nõukogude valitsusega rahul ei olnud ehk tagakiusati. Samuti hakkasid Dooni kasakad nõukogude võimudele vastu ja Lõuna-Venemaal korjas väge Denikin. Archangeli kubermangus ja Murmanis asutati mõnede vene ohvitseride poolt vene valgete vägesid, mida liitlased toetasid ning andsid isegi juhte sellele. Ka Pihkvas organiseeriti vene valget korpust sakslaste toetusel.

Enamlased omalt poolt olid samuti ametis luua iga valge-armee vastu väerinda ja moodustasid omad sõjaväed vabatahtlikkudest.

R.

(Järgneb).

¹⁾ 1918 aastal esimesel poolel olid sakslastel suured võidud Prantsuse rindel.

Haigemaja vana hoone, mis lammutati ja mille asemel avatav uus hoone.

Mis meie kaastöölised peavad teadma trükiasjandusest.

Kui iga teine ajakiri või ajaleht, nii ka „Sõdur“ saab sageli oma kaastööliselt käsikirju, mis ei vasta trükitehnika nõudeile ja seega esitavad suuremaid või vähemaid takistusi selleks, et artikli avaldamine sünniks ilma käsikirja ümberkirjutamiseta või mõne muu tarbetu ajaviiduta ja üleliigse kuluta.

Sääraste puuduste kõrvaldamiseks avaldame alljärgnevad read.

„Sõdur“ laotakse praegu „Monotype'il“, masinal, mis valab tähe tähe järele, asetades iga sõna vahele n. n. sõnavähe. On rida lõpnud, masin mehaaniliselt lükkab selle välja ja algab uue rea valamist. Selviisil saadakse mitmekümnerealised veerud, mis antakse ladujale murdmiseks lehekülgedeks.

Murdmine lehekülgedeks on selles, et valamisemasinast saadud read säetakse käsikirja järjekorras, paigutatakse vahele klišeed, asetatakse tarvilikud päälkirjad ning artiklite vahed ja lehekülgede pääd. Üksikud leheküljed koondatakse teatud järjekorras üksteise kõrvale, ümbritsetakse raudraamiga, millesse nad sellekohaste abinõudega liikumatult kinnitatakse ja nii saadakse n. n. vorm, mis antakse trükimasinasse. Trükkides annab üks vorm trükipoogna ühe külje, teine vorm teise külje. Trükimasinast mõlema küljega läbi käinud trükipoogen murtakse kokku, ja üks osa ajakirjast või raamatust ongi valmis.

Trükitoote meeldiv välimus on suurel määral sellest, kuidas leheküljed on murtud. Lehekülgede murdmine on pikaldane ja raske töö, millega saab toime ainult arenalud maitsega, tarvilise eelharidusega ja omal alal täiesti kogenud trükitooline. On lehekülj valmis, siis nõuab suurt ettevaatust tema

kallal ette võtta veel mõnesuguseid parandusi. Viimased on aga möödapääsmatud, sest trükitoos juhtub harva, et masinasse võetud vormis ei leidu enam ainustki viga või defekti, mis vajab parandust. Ja nüüsguste paranduste puhul ongi harilikuks nähtuseks, et äärepäälsed tähed kas murduvad või libisevad ja vahetavad kohad, sünnitades seega vigu, milliseist parandajal aimugi pole. Nii tekib osa trükivigu, milliseid ka „Sõdur'i“ lugejad vahel on märganud.

* * *

Et hõlbustada toimetuse ülesandeid ja trükkija tööd, vähendada trükivigade arvu ja ajakirja väljandmise kulusid, artiklite autorid peaksid pidama silmas järgmist:

1. Käsikirja suhtes: see olgu a) vabalt loetav, b) kirjutatud ainult paberi ühele küljele, c) selge ja d) korrektne;

2. Autori korrektuuri puhul tehtagu üksnes hädatarvilikud parandused.

Vaatleme neid tingimusi üksikasjalisemalt.

A. Käsikiri.

a) Käsikiri olgu vabalt loetav. Üleliigne on vist peatuda neil takistustel, milliseid segane käsikiri esitab: toimetusel on raske temaga tutvuneda, eriteadlastel enne trükki andmist raske läbi lugeda ja jälgida väidete loogilikkust, laduja peab uurima igat sõna, igat tähte, viites seega aega ja suurendades vigade arvu. Iga tarbetu ajaviide on aga ühtlasi ka trükikulude tarbetu suurendamine. Luitunud tint, segane käekiri, tähtede sidumisjonekeste puudulikkus, ridade kitsad vahed — need kõik on põhjused, mis takistavad käsikirja vabalt lugeda.

On aga käsikiri trükitud kirjutusmasinal, siis on suurem osa neist puuduseist kõrvaldatud. Kuid ka siin tuleb silmas pidada mõningaid asjaolusid, mis võivad teha käsikirja segaseks. Üks neist on liig kitsad reavahed. Kirjutusmasina ridade kitsaim vahe on 4—5 mm, ja seda ei tohi iialgi tarvitada, ta väsitab laduja silmad. Veel rohkem tülikas on ta toimetusele, kel sageli tuleb ühte kui teise kohta vahele kirjutada, ladumiseks tarvilisi märkusi teha jne. Säärastel juhustel toimetus on pea alati sunnitud käsikirja ümber kirjutama 10—12 mm laiade reavahedega.

On soovitav, et matemaatilised vormelid, mis tekstis ette tulevad, ei kirjutataks mitte masinal, vaid käega, mis võimaldab ladumise vähema arvu vigadega.

b) Käsikiri peab olema kirjutatud ainult paberi ühele küljele ja lehtede järjekord nummerdatud. Selle tingimuse vajadus kergib üles ladumisel. Üks laduja laob ära ainult mõnekümnerealise käsikirja, kuid pikem artikkel laotakse ikka mitme laduja poolt. Seda võib teostada aga ainult siis, kui käsikirja on võimalik tarbekohaselt jaotada, poolitada. On aga käsikiri lehe mõlemal poolel, siis ei saa teda kuidagi katki lõigata, igale ladujale oma osa kätte anda.

Pääle selle hõlbustab ühel küljel käsikiri toimetuse tööd, kui sel mingisugune vajadus peaks olema käsikirja nii või teisiti muuta.

c) Käsikiri peab olema selge. Selleks hoiduda igasugusest lubamatuisest, omapäraseist lühendusist. Paigutada õigesse kohta ja selgelt ära näidata igasugused parandused ja vahelekirjutused, mis autor tarvilikuks on leidnud juba valmis käsikirjas ette võtta. Samuti väljakanded (märkused) lehekülje all jne. Mitte unustada uuest reast algamast, kui kirjutuse sisu seda nõuab ja paigutada artikli algul kui ka keskel kõik esimese- ning teisejärgu peälkirjad, mis vajalikud.

Täiendavad kirjutust pildid või joonised, siis nende kohad selgelt ära näidata ja pildile või joonisele vastav märkus teha.

Toimetusele saadetavate geomeetriliste jooniste suhtes tähendame, et tähtis pole mitte nende puhtus ja täpsus joonestustehnilisest küljest, sest toimetus võtab häämeelega enda kohuseks ebakorrekse joonise nõudekohaselt ümberjoonestamise, vaid tähtis on see, et nad oleksid selged, s. t. et joonte, nurkade jne. vastastikune suhe peab olema ära näidatud täpselt. Selleks võib tarvitada isegi joonise lühikest kirjeldust, kus märked nagu: $NN=NN$, $NN\parallel NN$, $NN\perp NN$, $\angle N=\angle N$, $\angle N=$ niimitu ° esinevad tänuväärte andmeina joonis-viske ümberjoonestamiseks.

Elustades kuivi ridu ja olles loetava nägelikuks teisendiks osutuvad ülevõtted, pildid ja joonised väärtusliku materjalina, mida toimetus ei jäta kasutamata vähemagi võimaluse puhul.

d) Käsikiri peab olema korrektne. Siin tuleb eraldi silmas pidada kaht tingimust: esitatavate väidete loogilikkust ja mõtete väljendamise viisi. Kuna esimene tingimus — esitatavate väidete loogilikkus — on olemas ainult autorist, tema loogilisest mõtlemisvõimest, sest toimetusel puudub igasugune võimalus ebaloogilise kirjutuse korrigeerimiseks ja ta ei või ette kirjutada ega juhtnööre anda, missugune järeldus ühest või teisest nähtusest teha tuleb, võib teise tingimuse — mõtete väljendamise viisi — kohta üles seada enam-vähem kindlad nõuded, millistele iga kirjutus peab vastama.

On ju loomulik, et autoril, kes andunud oma kirjutuse sisule, on raske igakord hoiduda kordamisest, ebakohasest väljendusist, raskeltmõistetavaist lauseist, ebakõlastusist jne., lühidalt öeldes kõigist neist stiiliseist konarusist, mis trükituina torkavad teravalt silma.

Tallinna Sv. haigemaja majanduse jaoskonna juhataja
(Majandusülem)

majar V. Silbermann.

II. liigi 3 järgu Vabaduse Risti kavaler.

Kuid autoril on hõlbus need kõrvaldada.

Toimetuse kui ka enda huvides (on ju psühholoogiline nähtus, et ühe isiku tehtud töö ümbertegemine või parandamine teiste poolt teose loojale häädmeelt ei valmista!) on enam kui soovitav, et autor lõpetatud käsikirja ära ei saada ilma läbi lugemata, vaid ta tehku seda isegi kaks korda. Jälgigu esimesel lugemisel kirjutuse loogilikkust ja teisel — ortograafilisi vigu ning stiililisi konarusi ja parandagu nad ära, kui neid leidub.

Ortograafilised vead ja stiililised konarusid.

Möödume ortograafilised vead. Kuigi neid peaks leiduma, ei ole toimetusel nende parandamine seotud erilise raskusega.

Hoopis pahem on vaid lugu stiililiste konarusetega, lauseehituse vigadega. Neid juhtub meil paraku liigagi palju ja liigagi sagedasti. Pääpõhjuseks on siin muidugi asjaolu, et oleme imbutunud läbi saksa- ja venepärasusiga ning asetame lauseis sõnad tahtmatult selles järjekorras kui nad esinevad saksa või vene keeles. Sellega käib käsikäes muidugi kommade ohtrus, mis eestipäraseis lauseis võõram kui võõras. Ja lugeja, tahtes lausest aru saada, peab seda arutama kui mõnd matemaatilist vormelit. Olgu näiteks paar lauset, milliseist esimene võetud ühest ametlise väljaandena ilmunud brošüüri käsikirjast, teine ühes meie ajakirjas avaldatud:

1. „Asjad, mis osakonnale saadetud saavad, lubatakse väljaminekuks kirjutada, mitte kviitungi ootama käades, saatelehe järele, mille peale üles tähendata, kunas nad saadud...“

2. „Siis hakkas ta pikaldasel sammul, rätsepat, kes rutata oleks tahtnud, tagasi hoides, üle lageda minema.“

Eesti keel ei tunne niisugust lauseehitust! Ja vähemgi lugupidamine emakeele vastu paneb oma veto sääraseile lauseile ning neist koosnevaile kirjutusele.

„Sõduri“ kaastöölisele, peaks mõni neist tundma enese lauseehituses mitte küllalt tugevana, soovitame tutvuneda põhimõtetega, mis Oskar Loorits eesti keele lauseehituse kohta üles on seadnud oma grammatikas.

B. Korrekatuur.

Korrigeerimine ehk käsikirja ladumisel tehtud vigade parandamine võib teostuda kas kirjutuse autori enese või toimetuse kaudu. Viimase muidugi ainult siis, kui asi puutub ajakirjasse või ajalehesse.

Vaikime toimetuse korrektaurist kui toimetuse sisemisest asjast, mis eemalolejaid ei suuda huvitada, kuid peatume pisut autori korrektauril.

On käsikiri kas tervelt või osalt laotud, tehakse laost äratõmme, mis saadetakse autorile korrigeerimiseks, kui autori korrektaur on nõutud. Arusaadavalt on autori korrektaur võimalik ainult sel puhul, kui ühendus autoriga hõlpus. Asub autor aga eemal, teises linnas või maal, ja peab artikkel juba mõne päeva pärast ilmuma, siis ajapuudus kõrvaldab autori korrektauri võimaluse ja korrigeerimine jääb üksnes toimetuse kohuseks.

Autori korrektauri paremus toimetuse korrektauri ees on selles, et autor parandab sääraseid vead, mis toimetuse korrektauri puhul hõlpsasti sisse võivad sattuda, eriti veel siis, kui käsikiri segane. Kuid ühtlasi on autori korrektauril ka omad varjuküljed. Harva leidub neid, kes oma kirjutusega täiesti rahule jäävad. Ikka leidub midagi, mis teisiti, paremini või täpsemalt võib väljendada, ja oma korrektauri puhul autorid ei keeldu niisuguseist parandusist pea kunagi. Tagajärjeks see, et kõik mis laotud, tuleb

suuremalt jaolt uuesti laduda, mis viidab aga aega ja suurendab trükkikuluseid.

Meie kaastöölise tähelepanu pöörame just sellele, et autori korrektauri puhul päälle ladumisel juhtunud vigade parandamise tehtaks üksnes hädatarvilikud parandused, hoidudes sõnade ja tervete lausete välja märkimisest või jälle vahelekirjutamisest.

Niisugused parandused oleksid kirjastaja seisukohalt vastuvõetavad ainult sel puhul, kui kõik parandajad võtaksid eeskujuks Goethe. Goethe teades, et laiemaulatuslised parandused nõuavad mitte üksnes ridade ja lehekülgede, vaid sageli tervete trükipoognate ümbermurdmist, ja seepärast, näis esialgses kirjutuses mõni koht kõlbmatuna, märkis ta autori korrektauri puhul selle välja ilma kõhklemiseta, kuid kirjutas asemele täpselt sama palju kui välja märkis. Nii korrektseid autor-korrektoreid tunneb trükiasjandus aga ainult üht — Goethet.

* * *

Käesolev kirjutus on inspireeritud Prantsuse kahurväeasjanduse ajakirjas „Revue d'Artillerie“, tome 96, 15. okt. 1925 a. ilmunud umbes samasisulisest artiklist. Kui vanas kultuuririgis sõjanduse ajakirja kaastöölised ei tea kõiki nõudeid, millistele nende kirjutused peavad vastama trükitehnilisest küljest, siis hoopis lubatavam on nende teadmatus meil, kes me alles seitsmendat aastakäiku lõpetame.

Toimetus loodab, et esitatud soovid mõnelegi „Sõduri“ praegusele, eriti aga uutele kaastöölisele valgustavad trükitehnilisest seisukohast vast nii mõnegi asjaolu, mis neil teadmata ja mille silmaspidamine kaastöö saatmise puhul tänuväärset hõlbustab toimetuse vastutusrikast tööd ja vähendab ajakirja väljaandmise kuluseid.

Nõukogude ratsaväe organisatsioon.

Punane ratsavägi sai oma alguse Vene kodusõjas. Esialgu moodustati punaväe juhtide Budennõi, endise Vene mereäärse draguunide rügemendi vahtmeistri, ja mõne teise poolt ratsaväe partisaan salku, mis koondati järkjärgult punasteks ratsarügementideks, — brigaadideks, diviisideks ja 1920 a. detsembril kuul — I Budennõi ratsaarmeeks.

Punase ratsaväe tähtsamateks loojateks olid: 1) Budennõi organisatsioonilis-strateegilisel, ja 2) Voroshilov, praegune nõukogude liidu revolutsioonilise sõjanõukogu — „revvoensoveti“ esimees, ja 3) Staalin, praegune Vene kommunistliku erakonna keskkomitee sekretär erakondlis-poliitilise kasvatus ja vaimustamise alal.

Vene enamlike ajakirjanduse valgustusel olevat Budennõi olnud punase ratsaväe strateegiks, kuna Voroshilov — punase ratsaväe poliitiliseks juhiks.

Ühes muude väelike ümberkorraldamisega asus punaväe juhatus peale Vene Kodusõja lõppu ka ratsaväe reorganiseerimisele vastavalt nüüdise aja sõja nõuetele. Kõigist jõupingutustest hoolimata pole seni suudetud ratsaväe reorganiseerimist lõpule viia, sest juhtide-asjatundjate ja ainelist ressurside suur puudus takistab suurel määral selle ülesande täielikku lahendamist. Et edukamalt ja ühemeelselt lahendada ratsaväe organisatsioonilisi ja varustuse probleeme, selleks on punase ratsaväe inspektuuri algatusel kokku kutsutud nõukogude liidus rida ratsaväe juhtide erinõupidamisi ja korraldatud nõukogude sõjaajakirjanduse veergudel sellekohaseid väikelusi — diskussioone. Nendel nõupidamistel ja diskussioonidel toonitati ratsaväe suurt reaalsust sõjategevuse arendamisel ja soovitati luua ratsaväele vastavaid organisatsioo-

nili vormisid, mis võimaldaksid temale täielikumal määral kasutada lahinguis omi häid lahingomadusi, eestkätt oma kiiret liikumisvõimet.

Allpool püüan selgitada üldistes joontes punase ratsaväe rahuaegset organisatsiooni nii, nagu ta välja kujunenud seniajani nõukogude sõjaajakirjanduse andmetel.

Punase ratsaväe organisatsiooniliste aluste välja töötamiseks ja lahingettevalmistuse juhtimiseks moodustati möödunud aastal punaväe juhatusaparaadi ümberkorraldamisel punase ratsaväe inspektor. Tähendatud inspektuuri poolt ongi kindlaks määratud punase ratsaväe praegused organisatsioonilised vormid.

Praegu on punase ratsaväe ja ratsaväe remondi inspektoriks Budennõi, kes ühtlasi on Nõukogude Liidu Revolutsioonilise sõjanõukogu liikmeks.

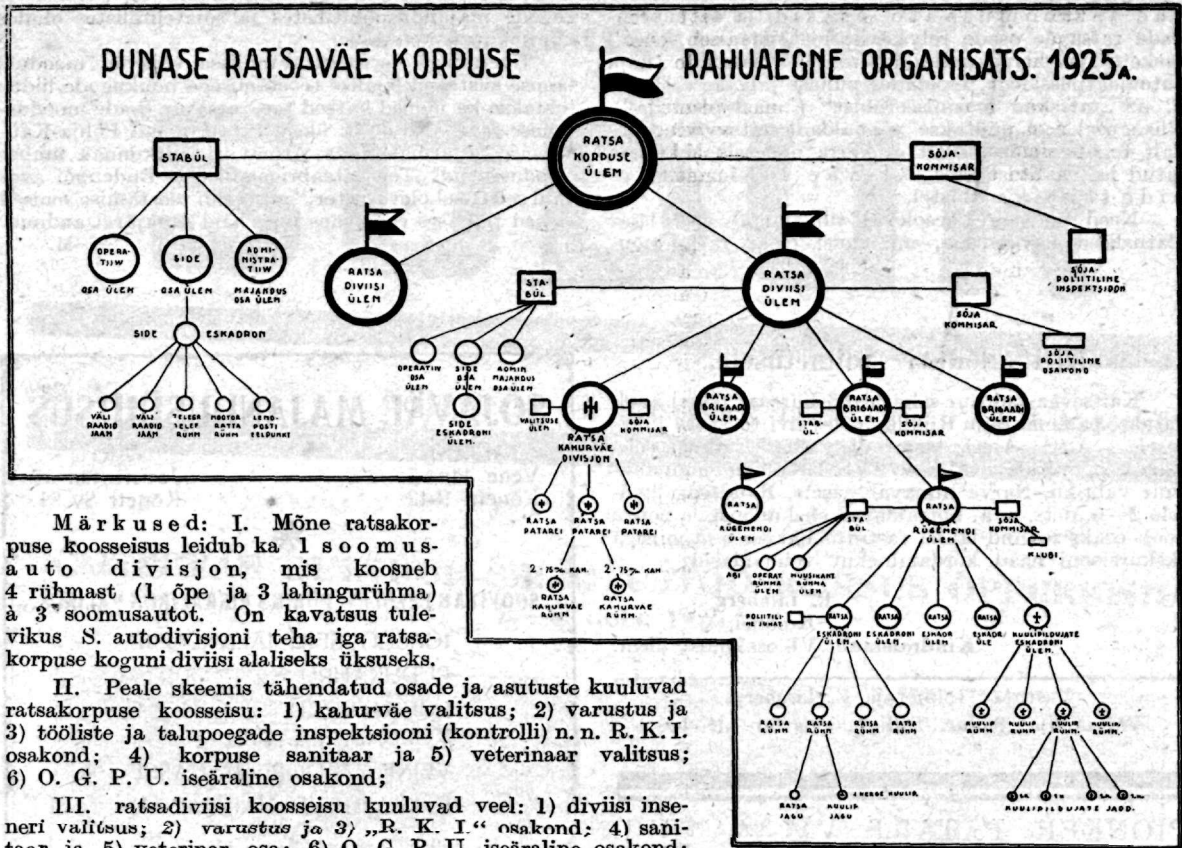
Nõukogude Liidu Revolutsioonilise sõjanõukogu — „revvoensoveti“ otsusel likvideeriti 1923—24 a. a. punase ratsaväe suurem strateegiline üksus — I Budennõi ratsaarmee.

Punane ratsavägi koosneb: 1) strateegilisest või armees (iseseisvast) ja 2) laskurdiviisi või n. n. sõjaväe („voiskovaja“) ratsaväest, mis organisatsiooniliselt kuulub laskurdiviiside koosseisu.

Laskurdiviisi ratsaväe organisatsiooniline koosseis on kirjeldatud s. a. „Sõduris“; allpool toon ülevaate ainult strateegilise ratsaväe kohta.

Punase strateegiline ratsavägi koosneb:

1. ratsakorpustest,
2. üksikutest ratsadiviisidest ja
3. üksikutest -brigaadidest.

Märkused: I. Mõne ratsakorpuse koosseisus leidub ka 1 soomusauto divisjon, mis koosneb 4 rühmast (1 õpe ja 3 lahingurühma) ja 3 soomusautot. On kavatsus tulevikus S. autodivisjoni teha iga ratsakorpuse koguni diviisi alaliseks üksuseks.

II. Peale skeemis tähendatud osade ja asutuste kuuluvad ratsakorpuse koosseisu: 1) kahurväe valitsus; 2) varustus ja 3) tööliste ja talupoegade inspeksiooni (kontrolli) n. n. R. K. I. osakond; 4) korpuse sanitaar ja 5) veterinaar valitsus; 6) O. G. P. U. iseäraline osakond;

III. ratsadiviisi koosseisu kuuluvad veel: 1) diviisi inseneri valitsus; 2) varustus ja 3) „R. K. I.“ osakond; 4) sanitaar ja 5) veterinaar. osa; 6) O. G. P. U. iseäraline osakond; 7) sõjatribunaal;

IV. peale ratsakorpuste ja diviiside on olemas strateegilises ratsaväes veel üksikud ratsabrigaadid, mis koosnevad: 1) staabist; 2) sõjakommissarist ja temale alluvast sõjapolitilisest osak.; 3) 3 ratsaeskadronist; 4) üksikust ratsapatareist; 5) üksik. pioneer pooleskadronist; 6) varustus osakonnast; 7) sanitaar ja 8) veterinaar osast; 9) R. K. I. osakonnast;

V. ratsarügementi koosseisu kuuluvad veel: 1) majandusosa; 2) rügemendi alamate juhtide kool; 3) sanitaar ja 4) veterinaar osa;

VI. suuremate ratsaväeüksuste ülemate juures on siis sõjakommissaarid, kui need väeüksuste ülemad pole kommunistid; kui aga nad on kommunistid, siis on nende juures sõjakommissaaride asemel abid poliitilisel alal;

VI. ratsarügemendi ratsaeskadroni ratsarühmade kuulipildujate jagude relvastusel võiks olla à 1 Lewisi, Matseni, Chochati või muud süsteemi kerge kuulipilduja, kuna ratsakuulipilduja eskadroni kuulipildujate rühmade kuulipildujate jagude relvastusel võiks olla à 1 Matseni süsteemi kuulipilduja, mida veetakse erikonstruktsiooniga kuulipilduja kaarikutel n. n. „tats Hankadel“ (vedruvankritel), missugused juba Vene kodusõjas tarvitusele võeti;

VII. ratsadiviisi koosseisus on: 1) 6 ratsarügementi ehk 24 ratsa- ja 6 kuulipilduja eskadroni; 2) 96 Maksimi ja 96 kergest kuulipildujat; 3) 3 ratsapatareid; 4) 12—75 mm (3“) kahurit.

Oletada võib, et samuti kui jalgväe laskurüksustes nii ka ratsakorpustes, -diviisid, -brigaadis ja -rügemendis on olemas keemilise kaitse juhatajad n. n. „savhimid“, kellele ülesandeks on juhatada vastavate ratsaväe osade ettevalmistust keemilisteks võitlusteks.

Punaväe juhatus püüab strateegilise ratsaväe üksustest luua tugevaid lahingüksuseid, mis küllaldaselt oleks relvastatud kahurite ja iseäranis raske ja kergega kuulipildujatega.

Erilist tähelepanu väärivad järgmised asjaolud punase ratsaväe organisatsiooni suhtes: 1) poliitiliste organide olemasolu ratsakorpuste, -diviiside ja -rügementide koosseisus; 2) staapide moodustamine ratsarügementide koosseisus, mille juures osa staabiülemaid on kõrgema haridusega

ja 3) mõnede ratsakorpuste lahingkoosseisu kõvendamine soomusauto divisjonide juureandmisega.

Nagu nõukogude sõjakirjandusest näha, soovitavad mõned nõukogude sõjaasjatundjad relvastada ratsaväe tehniliste lahingvahenditega kuni viimase võimaluseni niivõrd, kuivõrd seda lubab ratsaväe kiire liikumisvõime; eriti soovitatakse: 1) moodustada ratsaväe koosseisus niisugusi ratsakahurväe osasid, mis koosneksid: a) kerge ratsakahurväe, b) enamusvõimsamate kergehaubitsa ja c) õhukaitse osadest; selle juures kergehaubitsa osad koosneks 120 mm (48“) haubitsatest ehk erikonstruktsiooniga kergetest haubitsatest; 2) anda ratsakorpustele juure iseäralisi kahurväe osasid, mis oleksid ratsakorpuste ülemate otsekohehes käsutuses; 3) anda ratsakorpustele ja -diviisidele juure lennu-

väe ja soomusauto osasid ja 4) suurendada ratsaväe osade relvastust maksimaalsel määral raskete ja kergekuulipildujate ja vastavat tüüpi automaatpüssidega, teostades punase jalgväe eeskujul n. n. „ratsaväe masiniseerimist“ („masiniseerimist“). Niisugusel teel püütakse võimaldada ratsaväele edukalt tegutseda vastavalt olukorra nõuetele ka jalastatud ja segarivistustes jalgväe lahingrühmade taktika alustel.

Need on aga käesoleval silmapilgul veel laialtulatunud kavatsused, missugusi oleks raske nõu-

kogude majanduspoliitilistes ja sõjatehnilistes oludes kiires korras teostada.

Ühenduses territoriaal-miilitsa sõjaväe moodustamise süsteemi laialise teostamisega nõukogude liidus tehtakse ka mõned katsed ter.-ratsaväe osade moodustamise alal. Nii on 3. üksik ratsabrigaad Põhja-Kaukaasuse sõjaringkonnas Armaviiri piirkonnas ümber moodustatud „Ter.-ratsabrigaadiks“. Budennõi avalikul seletusel olevat „ter.“ süsteemi teostamise senised katsed punases ratsaväes õige häid tagajärgi andnud.

M.

Kiri „Sõduri“ toimetusele.

Kaitseväe kultuur-selgitustöö kursuse nimel avaldatakse paremat tänu Riikliku põlevkivi tööstuse juhatusse, A./S. Aseri tsemendi tehase juhatusse, Narva A./S. Kalevi vabrik, A./S. Krenholmi manufaktuur vabrik, Narva linnavalitsusele, Raudteevalitsusele 2—6. dets. s. a. korraldatud ekskursioonile nende poolt osaks saanud lahke vastutulelikkuse eest, millega ekskursiooni hääd kõrdaminekut võimaldasid.

E. Limberg
Kolonel,
Kindralstaabi VI osakonna ülem.

Vastutav toimetaja E. Limberg.
Väljaandja: Sõdur. Tallinn, Uus tän. nr. 10.

PIONEER PATALJ. VÄLJAANDEL
ILMUS TRÜKIST

KÄSIGRANAADID.

RAAMAT SISALDAB TEKSTI SELGITUSEKS
HULGA JOONISTUSI. LISAKS KÄSIGRAATIDE
PILDUMINE JA TAKTIKA.

HIND 50 MARKA.

SAADA „SÕDURI“ TALITUSEST.
TALLINN, UUS TÄN. 10.

SÕJAVÄE MAJANDUSÜHISUS

TALLINN
Vene tän. 5
Kõnetr. 9-42

TARTU
Jaani tän. 6
Kõnetr. Sv. 91

SOOVITAB EELOLEV. PÜHIKS RIKKALIKUS VALIKUS

IGASUGUSEID JALANÕUSID
PUDUKAUPU
LÕHNAÕLISID
KOLONIAALKAUPU
VEINE, LIKÖÖRE JA NAPSE
IGASUGUSEID MAIUSAINED

BOENINGI MESIPIPARKOOGID

SUURES VALIKUS JÕULUPUU EHEID, KÜŦNLAIID
jne.

SÕJAVÄE MAJANDUSÜHISUS

OLEME SAANUD MÜÜGILE JA SOOVITAME MÕÕDUKATE HINDADEGA

LIHTVORMI ÕLAKUID,

MAAVÄE OHVITSERI PALITU RIIET, MAAVÄE UUE VORMI TALIMÜTSE
NII OHVITSERIDELE KUI SÕDURITELE

SÕJAVÄE MAJANDUSÜHISUS

VENE TÄN. 5.

KÕNETRAAT 9-42.